

ՄԱՅՐԵՆԻ ԼԵԶՈՒ

ԳՐԵԼ - ԿԱՐԴԱԼՈՒ Ա. ԳԻՐՔ

ՊԱՅԿԵՐԱԶԱՐՊ

Գ. Ա. ՄԱԼԱՔԵԱՆ

Հրատարակութիւն և Տպագրութիւն

ՀԱՅ ԴՊՐՈՑ

ՊՐԻՆՏԵՆ և ԺՐՆԷՎ, ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ

1930

ՄԱՅՐԵՆԻ ԼԵԶՈՒ

ԳՐԵԼ - ԿԱՐԴԱԼՈՒ Ա. ԳԻՐԳ

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԳ

Գ. Ա. ՄԱԼԱԹԵԱՆ

Հրատարակութիւն և Տպագրութիւն

ՀԱՅ ԳՊՐՈՑ

ՊՐՆԿԷՆ և ԺՐՆԷՎ, ԶՈՒԻՅՅԵՐԻԱ

1950

June 2/2/2 . . .

3-10-1935 - 1935 - 1935 . . .

3-10-1935 - 1935 - 1935 . . .

3-10-1935 - 1935 - 1935 . . .

3-10-1935 - 1935 - 1935 . . .

3-10-1935 - 1935 - 1935 . . .

3-10-1935 - 1935 - 1935 . . .

3-10-1935 - 1935 - 1935 . . .

3-10-1935 - 1935 - 1935 . . .

3-10-1935 - 1935 - 1935 . . .

3-10-1935 - 1935 - 1935 . . .

3-10-1935 - 1935 - 1935 . . .

3-10-1935 - 1935 - 1935 . . .

3-10-1935 - 1935 - 1935 . . .

3-10-1935 - 1935 - 1935 . . .

ՆՈՒԷՐ ՀԱՅ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒՆ

Պարոն Գարլօ Սիրաֆեան, ի Բարիզ, բարե-
սիրաբար կը սրամադրէ 12000 ժրանս. ժրանք,
որպէսզ ի հայ մանուկը, գաղութներու մէջ, ու-
նենայ իր Մայրենի լեզուին բանային, յարմա-
րագոյն Այբբենարանով մը:

Պարոն Գալուս Մալաթեան, յԱնվերս, իր
պատրաստած սոյն Այբբենարանով, սիրայօծար
մասնակից կ'ըլլայ անոր բարեսիրական նպա-
սակին իրագործմանը:

Ուրախաւիթ է տեսնել որ երկու ուժեր, նիւ-
թական ու մտաւոր, գործակցութեան գեղեցիկ
օրինակ մը կ'ընծայեն օգտակար ըլլալու համար
հայ մշակոյթի Մայր նիւղին:

Այս գործակցութեան շնորհիւ կարելի պիտի
ըլլայ՝ 1500 օրինակ Այբբենարան ձրիաբար մա-
տակարարել հայ գաղութներու դպրոցներուն. եւ
1000 օրինակ եւս նուէր տալ ի նպաստ ՊԸՆԵՆԻ
ՀԱՅ ԴՊՐՈՑ ին:

Իցի՛ւ թէ անոնք, որ պիտի վայելեն այս
նուիրատւութեան բարիքը, գիտնային զնահասել
անոր արժէքը ապագային. եւ իրենք ալ՝ իրենց
կարգին, նոր օժանդակութիւններ ընծայէին
հայ մշակոյթի զարգացումին:

1891

Jan 1st

Feb 1st

Mar 1st

Apr 1st

May 1st

Jun 1st

Jul 1st

Aug 1st

Sep 1st

Oct 1st

Nov 1st

Dec 1st

1892

Jan 1st

Feb 1st

Mar 1st

Apr 1st

May 1st

Jun 1st

Jul 1st

Aug 1st

Sep 1st

Oct 1st

Nov 1st

Dec 1st

1893

Jan 1st

Feb 1st

Mar 1st

Apr 1st

May 1st

Jun 1st

Jul 1st

Aug 1st

Sep 1st

Oct 1st

Nov 1st

Dec 1st

1894

Jan 1st

Feb 1st

Mar 1st

Apr 1st

May 1st

Jun 1st

Jul 1st

Aug 1st

Sep 1st

Oct 1st

Nov 1st

Dec 1st

1895

Jan 1st

Feb 1st

Mar 1st

Apr 1st

May 1st

Jun 1st

Jul 1st

Aug 1st

Sep 1st

Oct 1st

Nov 1st

Dec 1st

1896

Jan 1st

Feb 1st

Mar 1st

Apr 1st

May 1st

Jun 1st

Jul 1st

Aug 1st

Sep 1st

Oct 1st

Nov 1st

Dec 1st

1897

Jan 1st

Feb 1st

Mar 1st

Apr 1st

May 1st

Jun 1st

Jul 1st

Aug 1st

Sep 1st

Oct 1st

Nov 1st

Dec 1st

1898

Jan 1st

Feb 1st

Mar 1st

Apr 1st

May 1st

Jun 1st

Jul 1st

Aug 1st

Sep 1st

Oct 1st

Nov 1st

Dec 1st

1899

Jan 1st

Feb 1st

Mar 1st

Apr 1st

May 1st

Jun 1st

Jul 1st

Aug 1st

Sep 1st

Oct 1st

Nov 1st

Dec 1st

1900

Jan 1st

Feb 1st

Mar 1st

Apr 1st

May 1st

Jun 1st

Jul 1st

Aug 1st

Sep 1st

Oct 1st

Nov 1st

Dec 1st

ՅԱՌԱՋԱԲԱՆ

Ուսումնական ետեւորը 1900ին, հրաւեր կ'ուղղէր Գալուստ Էֆենտի Մալաթեանի Մանկավարժական Լսարանին մէջ խօսիլ ընթերցանութեան եւ գիրի մանկավարժութեան վրայ: Այս հրապարակային դասախօսութիւնը, որ պէտք էր սահմանափակուիլ երկու ճիւղերու մէջ, առիթ մը եղաւ մանկավարժ դաստիարակին համար՝ նոր ուսումնասիրութիւններ ընելու մասնաւորապէս ընթերցանութեան եւ գիրի մանկավարժութեան մասին: Ամեն անոնք որ չըջօրէն հետեւեցան այդ դասախօսութեան, որ վերջը հրատարակուեցաւ 'ՆԻԹ' (հրատարակիչ՝ Յ. Փալազաբեան) Հանդեսին մէջ, եւ որու մէկ ամիսովու մէկ է գրիս սկիզբը զետեղուած 'Ներածութիւնը, գիտենք թէ ո՛րքան խղճամիտ աշխատութիւն մըն էր այն, համոզուով զեղուն եւ տեսլականով քրքուան:

Բայց իր ասպարէզին հուրովը վառուած մանկավարժը՝ որ նորանոր ուսումնասիրութիւններով ու փորձերով տեսական համոզում մը գոյացուցած էր ընթերցանութեան եւ գիրի ուսուցման բանաւորագոյն մեթոտին մասին, չէր կրնար բաւականանալ իր դասախօսութեամբ, զոր գործին կեսը միայն կը նկատէր իրաւամբ. պէտք էր անբողջացնել զայն, պէտք էր մարմին տալ անոր, պէտք էր իրականութեան վերածել զայն՝ բարոզուած սկզբունքներու կիրարկութիւնը ներկայացնող դասագիրքերու միջոցաւ: Ուրեմն, մանկավարժը, որ դաստիարակ եւ տեսուչ ըլլալու կրկին առաւելութիւնն ունէր, սկսաւ որոնել այն յատկագիծը՝ որուն վրայ պիտի հիմնուէր յօրինելի ընթերցարաններու ընթացքը: Սեւեռեալ զազափար մը եղած էր այլ եւս այդ զաղափարը: Ու երէ ըսեմ թէ, եօրը տարիներու պէտք ունեցած է հեղինակը՝ վերջնականապէս ծագրելու եւ յօրինելու համար դասագիրք մը՝ որու պատշաճութիւնը, շատերու համար մէկ երկու ամսուան, մէկ երկու շաբաթուան գործ մը պիտի ըլլար, մէկ խօսքով ի վեր հանած պիտի ըլլամ երկին արժանիքը: 'Դասագիրք մը յօրինելը աշխարհիս ամենէն դիւրին եւ ամենէն դժուարին գործն է. առէնէն դիւրին, երէ լոկ եւ ամեն բանէ առաջ վանառականական տեսակէտը նախազահած է այդ ձեռնարկին. ամենէն դժուարին, երէ հեղինակը մօտէն կը նանչնայ այն առեղծուածը որ ուղեղ կը կոչուի, շփման մէջ է մանկան ուղեղին շփոթեցուցիչ

արսայայտութեանց հետ, անոր զարգացման ապշեցուցիչ երևոյքներուն հետ, այնպէս որ, բազմաթիւ ու բազմազան փորձեր կատարելէ վերջ, հազիւ համարձակած է խոստովանելու ինքզինին թէ կը կարծէ գսած ըլլայ Արիստոտէլի թելը: Մալաթեան եֆէնէսի ա՛յն ասէն միայն որոշեց հրապարակ հանել իր գործը — ամէնէն պահիկներուն սահմանեալ դասագիրքը ամէնէն աւելի դժուարին է պատրաստել — երբ համարձակեցաւ ընել ինքզինին այդ խոստովանութիւնը. ահա՛ ինչու իր գործը ակնածանք կ'ազդէ մեզ, ինչպէս ո՛րքէն գործ՝ ուր գիտական մտքի մը համբերութիւնը, հետազօտութիւնները, փորձերը, սրբագրութիւնները, անկեղծութիւնը, հաւաստիքը, տեսլականը կը զգանք:

Ներածութիւն ը կը բացատրէ այն մեթոտը որուն հետեւած է հեղինակը, պահիկներուն կարգաւորել ստիճանելու համար: Այդ մեթոտն է որ վարկ կը վայելէ, այսօր, փորձառական հոգեբանութեան աշխատանքներուն մէջ: Վերջին մէկ երկու տարիներու միջոցին այս խնդրոյն նուիրուած գտնազան ուսումնասիրութեանց մէջ յիշեմ Տօթը. Տրոյի (բրժիւստի-սնորէն Պրիւսիի անկանոն (*anormaux*) տղայոց յատուկ դպրոցին) և Օր. Տրիւսի (ուսուցչունի նոյն հաստատութեան մէջ) կատարած ուսումնասիրութիւնները, որոնք յաւազոյններէն են: Այդ ուսուցումն ուսումնասիրութեանց մէջ, հեղինակները կը պարզեն ընթերցանութեան այն մեթոտը՝ զոր թէ՛ կանոնաւոր և թէ անկանոն տղայոց վրայ կատարուած փորձերով գսած են ամէնէն աւելի համաձայն տղուն հոգեբանական պահանջներուն: Այդ մեթոտին համեմատ, *խօսքերու և բաներու ուսումը մը պէտք է կանխէ տառերու և վանկերու ուսումը*, այսինքն՝ հիշող հակառակը սովորաբար կիրարկուած մեթոտին:

Բովանդակեմք հոս — նոյն իսկ երէ կրկնել հարկ ըլլայ Ներածութեան մէջ պարզուած «խօսքիւնները» — այն հոգեբանական և մեթոտաբանական փաստերը՝ որոնք զերազանցութիւն կուտան նոր մեթոտին:

1. Ընթերցման ուսման մէջ, *աչքն է որ առաջ դերը կը կատարէ*: Հաւանական է որ աչքը ականջէն առաջ կը զարգանայ: Ամեն պարագայի մէջ, բացառեալ է թէ աչքին միջոցաւ աւելի շատ, աւելի բազմազան և աւելի նիւս ծանօտութիւններ կը ստանանք քան ականջի միջոցաւ: Հետեւաբար, *ընթերցման ուսումը ամէն բանէ առաջ տեսողական հրահանգ մը պէտք է ըլլայ*, մինչդեռ ընթերցանութեան սովորական մեթոտները կը մեկնին ձայնի ուսումէն:

2. Մանկավարժութեան մէջ հասարակ տեղիք մըն է թէ՛ պէտք է դիրքինէն դուրսիւնը, ծանօթէն անծանօթը, համադրութենէն վերլուծում, բանձնա ցետ-

լեն վեացեալը եթալ: Արդ, այդ օրէնքին հակառակ կը վարուինք երբ տառն վանկը, վանկէն բառը եւ բառէն խօսքը կ'եթառնէ. դիւրինը լեզուն, խօսքը, բառն է, իսկ դժուարինը, վեացեալը վանկն է, տառն է: Անն մը կը հանչնանք իր դիմադիմեքուն ամբողջութեանն. յետոյ մանրամասնութեանց մեջ կը մտնենք: Լեզուին զարգացման մեջ խօսքը բառէն ստաց է: Մայրը, իր զուկին խօսիլ սուրբեցնելու համար, խօսքը կ'ուղղէ անոր եւ ոչ թէ բառեր, եւ զգան, անգիտակից կերպով, տակաւ կը սորվի ուղիղ խօսիլ՝ այս մեթոսով: Ուրեմն, ի՞նչու ընթերցանութիւնը (տեսական լեզու) չի սուրբեցնել նոյն այն կերպով որով մայրը կը սուրբեցնէ խօսիլ (սոզական լեզու), — այն է՝ խօսքի միջոցաւ: Տրքօրի եւ Տրկան իրենց ջասագոյած մեթոսը կը կիրարկեն նետեւեալ կերպով, համառօտաբար.

Վարժուին իր տամարտութեան տակ ունի երկու բաժին ստուարաբաղքեր. առաջին բաժնին ստուարաբաղքերը, որոնց իւրաքանչիւրը շարսի բաժնրւած է, պատմութիւն մը կը ներկայացնեն չորս պատկերներով. իւրաքանչիւր պատկերի կ'ընկերանայ կարն եւ յսակ խօսք մը՝ որ պատկերին նիւթին ամփոփումն է: Երկրորդ բաժնի ստուարաբաղքերուն վրայ գրուած է միեւնոյն պատմութիւններուն բնաչիրը միայն, առանց պատկերի:

Նախ, վարժուին զոգ կը բաժնէ քանի մը պատկերներ եւ կը ցուցնէ այդ պատկերներուն մեջէն հաս մը. զոսք պիտէ է հանչնանք թէ միեւնոյն տեսարանները միեւնոյն բնաչիւրները ունին: Վարժուին կ'ուղչէ նոյն տեսարանները եւ նոյն բնաչերը ներկայայնիլ պատկերները: Նոյն վարժութիւնը կը կրկնէ երկրորդ բաժնի ստուարաբաղքերով: Վերջապէս, այս վարժութիւնները քանի մը անգամներ կրկնելէ վերջ, զոչ մտնէն կ'առնեն ստուարաբաղքերը, եւ զոսք սեւ սախակին վրայ կը կարգան արդէն տեսնուած խօսքերը, զանազան կերպերով: Ամէն անգամ որ կարելի է, հրահանգներուն կ'ընկերանան շարժումները. զոսք կը կատարեն այն գործողութիւնները որոնք կը գտնուին պատմութեան մեջ: Տղան, այս խօսքերը յանախ տեսնելէ եւ զտեսնանալով զանոնք կրկնելէ վերջ, նախ պիտի որոշէ անոնոց դիւրին բառերը, յետոյ նուազ պարզերը: — Ասկէ զատ դասարանին մեջ զոչ մտնէն ընտանի առարկաներուն վրայ կը դնեն պիտակներ (*étiquette*):

Աւելցնենք թէ այս մեթոսը արդէն փորձուած է շատ անգամներ, մասնաւորապէս Գերմանիոյ, Հոլանտայի մեջ: Իրաւ, որ կարգաւ սուրբեցնել կ'ուղչէ իր խօսքը եւ ապուռ առակերտին, հարկ տեսաւ հրաժարիլ սովորական մեթոսէն եւ փոխանակ շարունակելու տառերը սուրբեցնել՝ ընտեց քանի մը առարկաներ՝ որոնց իւրաքանչիւրին բով դրաւ առարկային անունը: Բառերը շատ անգամներ ցուցնելէ վերջ, անոնց տեղը փոխեց եւ տեսաւ որ զոչ մտնէ կը

իւրաքանչիւր բառ դնելու անոր համապատասխան առարկային հոյ:

Ահա՛ Տրքոլիի եւ Տրկանի մեքոսք, զոր կը շատագուրեւ նաեւ, փորձառական հոգեբանութեան երկրորդ համաժողովին մեջ (Վիւրցպուրկ, 18-21 ապրիլ 1906) Շուման, որուն կատարած փորձերը, համաձայն՝ ուրիշներու փորձերուն արդեանց հետ, ցոյց տուած են թէ՛ 1. ամբողջ բառերը աւելի շուտ եւ աւելի լաւ միտք կը պահուին քան թէ անջատ վանկերը, 2. ընթերցումը քառով չկատարուիր, 3. ծանօթ բառ մը աւելի շուտ կը նանչցուի քան այդ բառը կազմող անբառն թուոյն հաւասար թուով քառեր որոնք բառ մը չեն կազմեր, 4. բառերու ամբողջութիւն մը՝ որոնք խօսք մը կը կազմեն, աւելի դիւրաւ կը նանչցուին քան թէ անոնց յար եւ նման բառեր որոնք խօսք մը չեն կազմեր:

Վերագրեալ մեկ քանի տեղեկութիւնները տալով, նպատակ ունիմ ցուցնել թէ Մալաքեան էֆեհնիի աշխատութիւնը հիմնուած է ընթերցանութեան մանկավարժութեան մասին տիրույն նորագոյն մեքոսներուն վրայ, որոնք բանաւորագոյններն ըլլալու հաւանականութիւն ալ կը ներկայացնեն, քանի որ իրողութեանց, փորձերու վրայ հիմնուած են: Դարուս ամենէն հոյակապ մանկավարժն Ռայն ինքն ալ, որ Բիլեւիի աշխատակցութեամբ յօրինած է ընթերցարան մը, *տիպար բառեր* ու դրութեան նետեւած է, դրութիւն՝ որ Մալաքեան էֆեհնիի ընտրածն է եւ որու հիմք, ետեան սկզբունքը, տարբեր չէ այն մեքոսէն՝ որուն վրայ մեկ քանի տեղեկութիւններ տուի:

Մալաքեան էֆեհնի որդեգրած է ուղիղ գիրը: Իրաւ է թէ խնդրոյն այսօրուան վիճակին մեջ կարելի չէ վերջնա լանսպէս վճռել թէ ուղիղ գիրը գործնական (գիրընթերցանելիութիւն եւ արագութիւն) եւ առողջապահական առաւելութիւններ ունի հակեալ գիրին վրայ, բայց անուրանալի է թէ գորտար ձգտում մը կայ, մեր օրով, ի նպատակ ուղիղ գիրին, եւ այսչափը բաւական է արդարացնելու ընթերցարանին հետեղիակին ընտրութիւնը այս մասին:

Տղան հոգեբանութեան վրայ հիմնուած մեքոս, մեքոսի բանաւոր կիրարկութիւն, անա՛ ինչ որ կը գտնեմ Մալաքեան էֆեհնիի ընթերցարաններու ընթացքին այս առաջին գիրքին մեջ: Մալաքեան որ զայն գործածող դաստիարակները ըլլան այնքան խղճամիտ անոր գործածութեան մասին՝ որքան խղճամիտ եղած է հետեղիակը անոր յօրին-

ման համար: Առ այս, կը համարձակիմ անոնց յանձնարարել ուս-
գրութեամբ կարգալ ներածութիւնը, բմբռնելու համար հեղինակին մե-
բոսը: Բայց հեղինակին միտքը, իտեպը չը վրիպեցնելու համար չի
բաւեր միայն կարգալ գրուած տղերը, պէտք է գիտնալ կարգալ նաեւ
տղանէջքը, գուտակել ինչ որ չէ գրուած. հեղինակին բաժնու մտած-
մանց վերահասու ըլլալ: Այս առաջին գիրքին նպատակն է, հանելի
եւ դիւրին մեթոտով մը սահուն կերպով կարգալ տուրքեցնել պզտիկ-
ներուն՝ պզտիկ, պարզ խօսքեր եւ հասուածներ: Բայց լուրջայն կը
հասկցուի որ աղէկ կարգալը միայն սահուն կերպով կարգալը չէ,
այլ *բնական* կերպով կարգալ, ձայնին տարով պէտք եղած ելեւէջները
եւ պարակները, յարգելով դառնակութիւնը, եւայլն: Արդ, մեզ դրպ-
րոցականներէն — ամենէն պզտիկներէն մինչեւ ամենէն մեծերը — շատ
քիչերը գիտեն *աղէկ* կարգալ, բառին կատարեալ իմաստով: Այս մա-
սին, բելագրութիւն մը, գոր կարելու կը նկատեն, այն է՝ *չկարգա-
ցիւն*՝ առանց տղոց բաւական ժամանակ տալու նախապատրաստուե-
լու: Չմտնանք ունակութեան գորութիւնը: Երբ պահանջենք որ տղան
անմիջապէս կարգալ՝ առանց նախապատրաստութեան, գէտ պիտի կարգալ,
եւ գէտ կարգալու ունակութիւնը պիտի ստանայ սակաւ առ սակաւ:

Գալով գիրին, գործածուած գիրը հակեալ ըլլայ թէ ուղիղ — խրնդ-
րոյն լոկ առողջապահական կողմը, ունիմ հոս ի մտի — պէտք կայ
միտ հսկելու որ տղան յարմար դիրքով նստի, եթէ կ'ուզենք որ ուղիղ
գիրը հասնի իր նպատակին, այսինքն՝ պատճառ չըլլայ, կամ աւելի
նիւզ՝ պատճառներէն մեկը չըլլայ, կարճատեւութեան, ողնաքիտութեան
եւ ասոր հետեւանք եղող ուրիշ հիւանդութեանց:

ՅՈՎ. Հ. ՀԻՆԴԻԵԱՆ

Journal of the
Proceedings of the
General Assembly of the
Church of Scotland
held at Glasgow
from the 25th to the 29th
of June 1844

The Assembly met on the 25th of June at 10 o'clock in the forenoon, in the High School, Glasgow, and was opened by the Rev. John McEwan, Moderator, who read the following address:

Address of the Moderator

My Brethren, the peace and glory of our God be praised, who has preserved us in the midst of our manifold afflictions, and has enabled us to assemble in this our 29th Session, and to discuss the important questions which are before us.

As the day of our assembling is the day of the Lord's Supper, I have the privilege of proposing to you that you should partake of the elements of our Lord's Supper in the morning, at 10 o'clock, in the High School, Glasgow.

And now, Brethren, I have the pleasure to propose to you that you should read the following address:

Address of the Moderator

My Brethren, the peace and glory of our God be praised, who has preserved us in the midst of our manifold afflictions, and has enabled us to assemble in this our 29th Session, and to discuss the important questions which are before us.

The Assembly then proceeded to the business of the day, and discussed the following questions:

1. The Report of the Committee on the Petition of the Glasgow Synod.
2. The Report of the Committee on the Petition of the Glasgow Synod.
3. The Report of the Committee on the Petition of the Glasgow Synod.

Ն Ե Ր Ա Ծ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

ԳՐԻ ԵՒ ԸՆԹԵՐՑԱՆՈՒԹԵԱՆ ՈՒՎՈՒՑՄՈՒՆԲ

Գրել-կարդալու ուսուցումը այլևս լոկ մեքենական գործ մը չէ այսօր, ինչպէս որ էր մեր մանկութեան օրերը: Զարգացուցիչ կրթիչ աշխատութիւն մը նկատուած է ան: Արդի մանկավարժութիւնը իբր նպատակ չի դասանիր ընթերցումը, այլ միջոց մը գաղափարներ անանելու, զգացումներ մշակելու ու կամքը կազմելու, և գրելը չի նկատեր կրաւորական հետեւողութիւն մը տղան կողմէ, այլ մտքին գիտակցական մէկ ցարացումը նշաններու մէջ:

Մանկավարժական նոր բժրոնումներու համաձայն, ընթերցանութեան ուսուցման համար վերլուծել, համադրել, հանրացնել կը արուի տղուն: Ուսանելի առարկան կ'ըլլայ նախադասութիւն մը որուն արդէն ծանօթացած է տղան նախապատրաստական խօսակցութեանց մէջ:

Նախադասութիւնը կենդանի է տղուն համար, համկանալի ու հետաքրքրական, ու ա՛յս կը բաւէ անոր ուշադրութիւնը գրաւելու, մտաւոր գործունէութիւն մը զարթուցանելու անոր մէջ, և ներշնչելու փափաք առարկային ուսման. պայմաններ որոնք ամէնէն զօրաւոր լծակները պէտք է նկատուին ուսուցչին ձեռքերուն մէջ, իր աշխատութեան զբոսարութիւնները հարթելու:

Ընհակառակը, գիրը ո՛չ միայն անձանօթ է տղուն այլ և անկենդան, անիմաստ: Գիրը չի խօսիր անոր, չի հետաքրքրեր, չի հրապուրեր: Քերականին թուցթը որ կ'ընայ գալարիլ, ծալլուիլ և ձևափոխուիլ իր մտաներուն տակ, աւելի՛ կենդանի ու աւելի՛ խօսուն է քան այբ, բէն, գիմը որոնք սեւազգեստ լուս տողանցումով մը կը պարզուին տղուն վառ ու կայտառ աչքերուն տակ:

Տղուն միտքը գործունէութեան մէջ կը մանէ, երբ՝ փոխանակ առաջին անգամ ներկայացնելու այբուբէնի տառերը որոնք համար ու անկենդան են ու նշանակութենէ զուրկ, կարդալ տանք նախադասութիւն մը որուն

կազմիչ տարրերը — բառ, արտասանութիւն, նշանակութիւն և իմաստ — արդէն սորված է նախապատրաստական դասերու մէջ, զոր օրինակ. «Ես ուլ մը ունիմ» նախադասութիւնը:

ԱՅԱՆՁԸ ԵՒ ԳՈՐԾԱՐԱՆՆԵՐԸ: ՄԱՐԶՈՂ, ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Տղան, կարգաւ սկսելէ առաջ բերանացի պէտք է վարժուի բանաւոր լեզուն վերլուծել խօսքերու, բառերու, վանկերու, վերջապէս տառերու (ձայնաւորներու, բաղաձայններու):

Լեզուն տարրադադրելու համար իր կազմիչ տարրերուն, ուսուցիչը կ'առնէ պարզ նախադասութիւն մը այն գննական խօսակցութեանց մէջէն զոր կատարած է մանուկին հետ այս կամ այն իրին կամ երեւոյթին վրայ: Նախադասութիւնը քաժնել կուտայ բառերու և բառերը՝ վանկերու, զգալի բներով իւրաքանչիւրին մէջ գտնուած ձայնաւորը: Ծանօթ վանկի մը կամ վանկերու վրայ աւելցնել կուտայ ուրիշ ձայն մը այնպէս որ կազմուի՝ աշակերտին արդէն ծանօթ այս կնչ բառը: Փնտռել կուտայ բառ մը որ այս ինչ վանկով սխալ կամ աւարտի:

Նպատակայարմար բառերու վրայ, զոր օրինակ, աղ, եզ, եռ, իծ, օձ, ոչ, ընծայ՝ գիտել կուտայ թէ ձայնաւորները կը հնչուին ազատ բերանաբայ՝ առանց ուէ արգելքի մը հանդիպելու լեզուին, ակաճներուն, շրթներուն կամ քիմքին կողմէ: մինչդեռ բաղաձայնները կը հնչուին, երբ ձայնաւորները լեզուին կա՛մ ակաճներուն, կամ շրթներուն և կամ քիմքին բախուելէ ետք կ'արտասանուին: Ուսուցիչը, այս վարժութեանց մէջ պիտի սորվեցնէ արտասանել ձայնաւորները՝ իրենց յատուկ ձայներով. ա՛, ե՛, ե՛, ի՛, օ՛, ս՛, ր՛, իսկ բաղաձայնները՝ իրենց որոշիչ շշուկով. ս գիրը արտասանել պիտի տայ ս՛չ թէ սը, այլ սսս՛, իբրև թէ սուլել ու գէինք ակաճներուն մէջէն: Վ գիրը արտասանել պիտի տայ ս՛չ թէ վը, այլ միջատի մը թռելու ատեն հանած ձայնին պէս՝ վվվ՛, և այլն:

Վերլուծման ու համադրութեան այս բերանացի վարժութիւնները՝ իրազննական խօսակցութեանց զուգընթաց՝ պիտի կատարուին երբ ուղան վեց-եօթը տարեկան հասակին մէջ, իր կազմակերպեալ ձայնական գործարաններով և ըստ բաւականին սնած ուղեղով, վարժարան կուգայ և յարմար կը դատուի ընթերցանութեան դաս առնելու:

ԱԶԻԻ ԵՒ ԶԱՅՆԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Աչակերտը հիմա կը հասկնայ շարայարեալ խօսքը, կրնայ բե-
րանացի արտաբերել զայն, կ'արտասանէ ուղիղ, առանց թերու-
թեան: Նախադասութիւնը կը լուծէ բառերու, բառերը՝ վանկերու,
և վանկերը՝ ձայնաւորներու, բաղաձայններու: Վանկի մը մէջ, կ'ո-
րոշէ սկզբնական բաղաձայնը, միջին ձայնաւորը, աւարտական
բաղաձայնը:

Հիմա աստե՛նն է որ անցնինք նշաններու, տառերու ուսման: Ա-
սոր համար, կատարուած խօսակցութեանց մէջէն նախադասութիւն
մը կ'ընտրենք, կը գրենք գրատախտակին վրայ, «Ես ուլ մը ունիմ»:
Տղուն կը սորվեցնենք մէն մի բառը ճանչնալ, ու կարդալ զայն իր-
բե ձայնատու ամբողջական նշաններ: Այդ բառերուն մէջէն, ի վեր-
ջոյ, կ'առնենք մասնաւորապէս տիպար բառ մը — ուլ — զոր կը
վերլուծենք իր ձայնաւորին և իր բաղաձայնին:

Տիպար բառերը այնպէս մը պէտք է ընտրել որ նախ՝ համա-
դրական շատ մը վարժութիւններ կարելի ըլլայ կատարել անոնց-
մով օգտակարապէս, և եկրորդ՝ անոնց ամէն մէկը ներկայացնէ
կարելի եղածին չափ քիչ նոր տարրեր տղուն համար: Առու, սառ,
սագ, նուռ, ուրագ, բառաբան, գառնուկ, բուրվառ, վառեակ, ուլ
բառերը՝ թուով տասը՝ կրնան շատ պատշաճութեամբ, իբր տիպար
բառեր դարձածուիլ կարգաւ:

Չանոնք իրարու հետ բաղաձայնելով պիտի տեսնենք թէ առաջին
բառէն ետք՝ որ երեք տարր կը հաղորդէ աչակերպին (ա, ու, ո), միւս-
ները՝ ամէնն ալ՝ մէյ մէկ նոր տարր միայն կը պարունակեն.
երկրորդ բառը՝ ս (սառ), երրորդը՝ գ (սագ), չորրորդը՝ ն (նուռ), հին-
գերորդը՝ ր (ուրագ), եւ այլն: Այս տասը տիպար բառերով աչակեր-
տը կը ճանչնայ երեք ձայնաւոր գրեր (ա, ու, ե), և ինը բաղաձայն
գրեր (ա, ս, գ, լ, ր, բ, կ, վ), կը հասկնայ անոնց ձայնական զօրու-
թիւնը և կրնայ բաղմազան զուգորդութիւններ ընել անոնցմով: Այս
զուգորդութիւնները կարելի կ'ըլլան արդէն նոյն իսկ առաջին բառէն
սկսեալ, հեռզհեռէ կը շատնան ու տասներորդ բառին վրայ թոյլ կու-
տան տղուն կարդալու, զոր օրինակ, հետեւեալ նախադասութիւն-
ները. Վեր եկ'ուր, վառ գնա՛, կարագ ա՛ռ ու վեր բե՛ր, կեռակուր կեր,
ե՛րբ կուգաս, լեռ ելեր եմ, բալ գներ եմ, սրբելու բաներ կան, բլուր կ'եղնե՞ս:

Պէտք է դիտել սամ թէ վերոյիշեալ բառերու ընտրողութեանը

մէջ կարեւոր տեսակէտ մը ի մտի ունեցած ենք. այնպէս մը ընտրուած են անոնք որ Ա Ե Ր, զ և Կ յծորդ տառերը յաջորդական բառերուն մէջ չեն ժոններ, իրարմէ հեռացուցուած են դիտմամբ՝ շիտթութեաց տեղի չի տալու համար: Չափահասներու համար անգամ, ճանչնալու, որոշելու էական դաշման է որ տարբութիւնները զգալի ըլլան: Երկրորդակներ զժուարաւ կը զանանուին շատ անգամ, համադրեալ մէջ մարդիկ գիւրաւ չեն ճանչցուիր:

Մանուկին համար աւելի մեծ ըլլալու է տարբերութիւնը այն իրերուն զորս ճանչցնել կ'ուզենք իրեն, Ա Ե Ր տառերը՝ թէև ձեւով տարբեր են, բայց որովհետև իրենց հնչիւնով նման են, տղան կը շիտթէ՝ անոնց ձայները և զանոնք իրարու տեղ կ'անոնէ երբ առանց ժամանակամիջոցի, առանց մին լաւ մը խբացնել տալու հրահանգումով, միւսը ներկայացնենք անմիջապէս:

Տիպար բառերու փերլուծումէն ետք, երբ նոր համադրութիւններ կ'ըլլան, ի բաց պէտք է վարենք այնպիսի վանկեր որոնք ունենանակութիւն՝ չունին յեզուին մէջ և չեն կազմեր բառ. զօ, գի, գը, գա, բա, քի, բը, բա, վա, վի, վը, վա, և այլն մերժելի վարժութիւններ են:

Տիպար բառերու ընտրութեան մէջ կարեւոր է, նոյնպէս, ի նկատ ունենալ որ անոնք նախ օրքնային բաղաձայնները, յետոյ լեզուայինները և կոկորդայինները ներկայացնեն աշակերտներուն, վասն զի տղուն ձայնական գործարաններու զարգացումը ա՛յս կարգաւ կը կատարուի:

Ուսուցիչը՝ քանի մը դաս ետքը՝ գրատախտակին վրայ համայնացոյց ամփոփ մէկ պատկերը կը կազմէ այն համադրութիւններուն զորս բրած են տղաք մինչև այն ատեն, առ.ա, սազ, սառ տիպար բառերէն ետքը կրնայ կազմուիլ հետևեալ ամփոփումը.

	ԱՌՈՒ	ՍՍՈ	ՍՍԳ
Ձայնաւորներ	ու	ս	ս
	ու	սո	սս
	զու	զաս	սս
	ուս	սաս	զաս
	սո՛ւ	սսզ	****
	սուզ	սսոս	****

Քաղաքայիններ

ո	ս	գ
առ	սա	գառ
ուռ	սւս	սուգ
ոսւս	սս	գոս
գուս	սո՛ւս	գաս
գառ	սաղ	սագ

Ընթերցանութեան ուսուցման, այլազան երևոյթները կրնանք ուրեմն անիտփել հետեւեալ հինգ աստիճանի վարժութիւններու մէջ.

1. Տիպար բառին վրայ տրուան հետաքրքրութիւնը արթնցնել համառօտ բացատրութիւններով, կարճ ու պարզ պատմութեամբ մը, զննական ուսուցմամբ, գունաւոր պատկերներով :

2. Տիպար բառը վերլուծել իր տարրերուն :

3. Վերականգնել տիպար բառը այն դրերով որոնք կը ծառայեն կազմելու գայն :

4. Իրարու հետ բաղդատել տիպար բառին զանազան մասերը և անոնցմով կազմել նոր բառեր :

5. Անիտփել ուսուցուած բառերը :

Իւրաքանչիւրին միջոցաւ մէկ ձայնանիշ միայն աւանդելու պայմանաւ, քուտառներ վեց տիպար բառեր կը բաւեն սորվեցնելու այբուբենի բոլոր տառերը երկարաբառներով միասին : Եւ մէկ շարաթուան մէջ երեք տիպար բառ միայն ներկայացնելով աշակերտին, գրեթէ չորս ամիսէն մ'չ միայն ճանչցուցած կ'ըլլանք ողուն, ամբողջ այբուբենը, այլ և բաւական վարժեցուցած կ'ըլլանք ընթերցանութեան և ուղղագրութեան միանգամայն, վասն զի, ինչպէս վերջը պիտի տեսնենք, ընթերցման այս վարժութիւնները գուզընթաց պիտի ըլլան գրելու վարժութիւններուն :

Ընթերցանութեան այս առաջին դասերը կը կատարուին ձեռագրի վրայ՝ պարզ սաներով, առանց գլխազրի դարձածութեան : Դասը կը ներկայացուի ողոյ՝ գրատախտակին վրայ կախձով կամ շարժական տառերով, որոնք, պէտք չէ մտնել պիտի ըլլան ձեռագիր : Տիպար բառէն առաջ ցոյց կը արուի նախ պատկերն այն իրին որուն դողափարին ներկայացուցիչն է բառը : Դասը աշակերտին կարգալ կը արուի դասադրքին վրայէն կամ յատկապէս պատրաստուած մեծագիր տախտակներու վրայէ :

Տիպար բառերու ուսուցումը, դասագրքին մէջ կամ մեծա-

գիր տախտակի վրայ, պէտք է մշակուած ըլլայ ձեռագիրով։
 Չորս ամիսէն ետք, ձեռագրի ուսման կը յաջորդէ տպագիր ուսումը որ նմանապէս կ'աւանդուի միեւնոյն տիպար բառերու միջոցաւ, հետեւելով այն կարգին որով ներկայացուեցան անոնք նախապէս աշակերտին։ Տիպար բառը ցոյց կը տրուի ձեռագիր ու տպագիր դէմ առ դէմ. բազմաթիւն մը բաւական կ'ըլլայ ըմբռնել տալու համար սանիկին՝ նմանութիւններն ու տարբերութիւնները ձեռագրին, տպագրին, և ձանչցնելու համար այս վերջինը։

Եւ որովհետեւ մէկ դասի մէջ կրնանք ներկայացնել առնուազն երկու տիպար բառ տպագրերով, կարելի կ'ըլլայ չորս ամիսէն սորվեցնել տպագրին ալ ընթերցումը։

Ուրեմն, ութ ամսուան մէջ կը վարժուի տղան կարդալու ձեռագիրն ու տպագիրը՝ պարզ տառերով։ Բայց տակաւին անոնց գլխազրերը տեսած չպիտի ըլլայ տղան։ Եթէ երկու ամիս եւս յատկացնենք անոնց — գլխազրերուն — ուսուցմանը՝ հանդերձ վարժութեամբ, տասը ամիսէն սորվեցուցած կ'ըլլանք կարգաւ ընտանի խօսքեր, ձեռագրով ու տպագրով միանգամայն, իրենց ամէն ձեւերուն տակ։

ԳՐԵԼ. — ՆԱԽԱՊԱՏՐԱՍՏԱԿԱՆ ՎԱՐժՈՒԹԻՒՆՆԵՐ . —

ԳԾԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Բայց այս տասը ամսուան միջոցին, գրել ալ պիտի սորվի աշակերտը, և ա՛յս նպատակաւ էր մասնաւորապէս որ ձեռագիրով սկսանք ընթերցման դասերը։

Տղան գործունի էակ մըն է. օր ըստ օրէ իր մէջ աճող ու մթերուող ուժը կ'արտայայտուի շարժումներով. շարժումը իր հոգեկան վիճակին ցորացումն է. գործունէութեամբ է որ տղան կը ստանայ գոհացում։

Տղուն գործունէութիւնը կը յայտնուի, ի մէջ այլոց՝ նաև նկարելու, դժագրելու բնագրով, կարգաւ սկսելէն շատ առաջ, խօսիլ սկսելուն պէս, տղան կը դժագրէ արդէն մարդ կամ անասուն։ Նոյն իսկ տեսած ենք տղաք որոնք, դեռ այբուբէնը չի ձանչցած՝ գրքի մը մէջէն դժագրած են բառերը բաւական նմանութեամբ։

Հոգեբանական պատճառ մը չի կայ որ մեզի արգիլէ սկսելու գրի ուսուցումը, նոյն իսկ ընթերցանութեան առաջին դասին զուգընթաց։ Ընդհակառակը, բնախօսական-հոգեբանական նոր յայտնութեանց նայելով,

խօսելու և գրելու համար կարևոր եղած շարժման կեդրոնները նոյն են ուղեղին մէջ: Եթէ այդ կեդրոնը կը թելադրէ մէկ կարգի շարժումները, միւսներն ալ կը թելադրէ անտարակոյս: Բառերն անգամ մը մտքին մէջ մուտ զանելէ ետքը, պէտք է որ ձեռքը թղթին վրայ փոխադրէ զանոնք: Եւ ձեռքը այս գործը չի կրնար կատարել, մինչև որ հրահանգուած չըլլայ աչքին ըմբռնած ձեւերը վերարտադրելու գրի, կամ, խիստ տարրական դժուարութեան մը միջոցաւ:

Աշակերտը, դրել սկսելէ առաջ՝ պէտք է գծական մէկ քանի նախապատրաստութիւններ կատարէ, ինչպէս որ՝ ընթերցանութեան դեռ չըսկսած կատարեց նախապատրաստութիւններ բերանացի կերպով. ու այս երկուքը կատարուելու են զուգընթացաբար, առաջին երկու ամիսներուն մէջ:

Աշակերտը ամէնէն առաջ կը սորվի կէտ մը դնել, ուրիշ մըն ալ անոր վրան, տակը, ձախ կողմը, աջ կողմը:

Երբ երկու կէտեր գրած է իրարու տակ, և ուղիղ գծով մը կը միացնէ զանոնք, առաջ կուգայ ուղղածից գիծ մը: Հորիզոնական կ'ըլլայ գիծը, եթէ կէտերը գրուած ըլլան գէմ առ գէմ: Եւ եթէ քառակուսաձև շարուած չորս կէտերէն երկուքը անկիւնաղծով մը միացնէ իրարու, շեղ գիծ մը կը կազմուի: Ուղիղ գիծը՝ իր երեք գիրքերուն մէջ զուգորդուելով՝ առաջ կը բերէ այլազան փոքր ձևեր, որոնք հետզհետէ գրի տարբերուն պիտի առաջնորդեն մանուկը:

Այս նախնական վարժութիւններուն համար կրնան օգտակարապէս գործածուիլ քառանկիւնաղծ քարտատխտակներ, որոնց վրայ քառակուսիները ունենան 5 միլիմէրը կողմ:

Ընթերցանութեան մէջ հրահանգելու համար աշակերտը, նախ անոր վերլուծել տուինք խօսքերը իրենց ամէնէն նախնական տարրերուն, այսինքն ձայներուն ու յօդաւորութեանց:

Ձանի հրահանգելու համար գրելու մէջ, նախ վերլուծել պիտի տանք նոյնպէս գիրը իր ձեւական տարրերուն, և յետոյ վերլուծուող ընել պիտի տանք այն շարժումներուն զորս պէտք է կատարել գիրը առաջ բերելու համար:

Այս նախապատրաստութիւններէն ետքը բոլորն գրին կրնանք անցնիլ հիմա:

Բայց եթէ գիր մը ամէնէն առաջ անշատ կերպով ներկայացուէր, զճաշարին վրայ միւս գրերուն հետ անոր ունեցած ասնչութիւնները անտես պիտի մնային տղուն աչքին. և յետոյ, զորձադրութեան ասեմ,

գծաչարին վրայ գրին պիտի տար այնպիսի դիրք մը որ իրը չէ :

Ուտտի առաւ բառը կը գրեմ աշակերտներուն աչքին դիմացը՝ դիտել ու գտնել տարով անոնց թէ ա գիրը կը բազկանայ երեք հատ ուղղաձիգ զծերէ և երեք հատ շեղ նրբապծերէ : Կաճաց կամաց կը գրեմ դարձեալ ա գիրը՝ տղոց ուշադրութիւնը հրաւիրելով ձեռքիս շարժումներուն վրայ և երեք անգամ կրկնելով դեպի վար, դեպի վեր :

Օգին մէջ իրենց ալ կրկնել կուտամ նոյն շարժումները չափով, մի-ասնաբար : Յետոյ, առանձին առանձին՝ նոյնպէս օգին մէջ :

Երբ ձեռքի շարժումները կը ներշնչեն բաւական վստահութիւն, այն ատեն գրել կուտամ քարեախտակի կամ թուղթի վրայ որոնց գծաչարը ունենալու է 10-12 միլիմէդր լայնութիւն :

Առաւ բառին վրայ զատ զատ սորվեցնելէ ու մշակելէ ետք միւս տա-ռերուն ալ գրութիւնը, գրել կուտամ բառը ամբողջ :

Աւելորդ չ'ըլլար, կարծենք, դիտել տալու թէ մեր այբուբէնին դի-րերը կրնանք բաժնել չորս դասակարգի ըստ այն դիրքին զոր կը գրա-ւեն ձեռագրի գծաչարին վրայ, այսպէս .

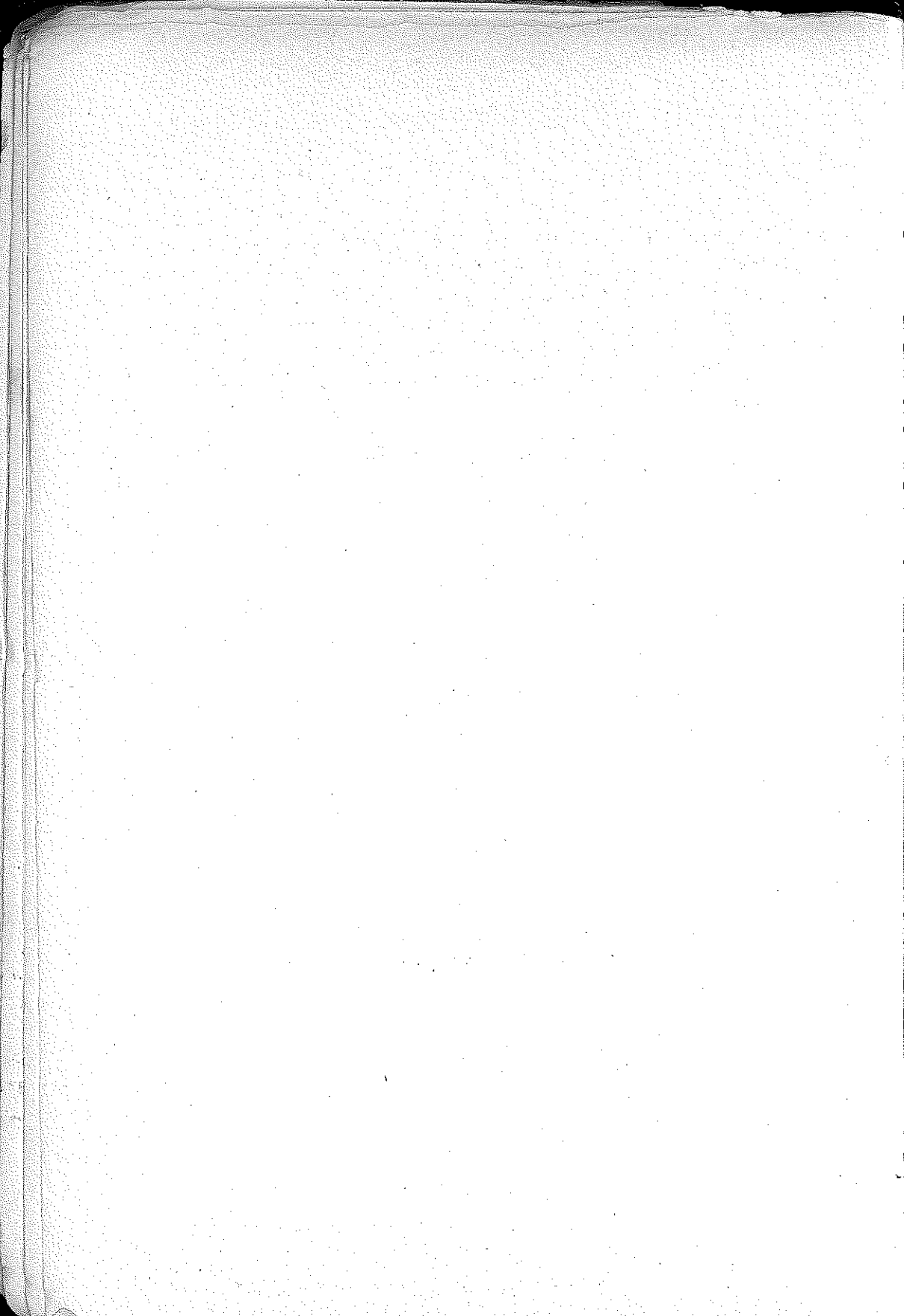
ա	ո	ւ	ս	տ	ւ	օ
բ	գ	դ	զ	ը	թ	լ
ծ	ղ	յ	շ	չ	պ	ջ
բ	ց	ֆ	ք			
ի	իւ	կ	վ	փ	ֆ	

Գարսցական առաջին տարիին մէջ, գրի ուսուցման նպատակը չի պի-տի ըլլայ գեղազիրներ սպարտասել : Ուսուցչիչը պիտի ձգտի որ իր սա-նիկը ընթեռնելի կերպով մը վերարտադրէ բառեր ու նախադասութիւններ : Այս վերարտադրութիւնը կրնայ ըլլալ ընդօրինակութեամբ, զրուցա-գրութեամբ և կամ յիշողութեամբ :

Երբ տղան կը սկսի խօսքեր գրել, անոր ուշադրութիւնը կը դարձուի ո՛չ միայն գրին վայելչութեանը, այլ և ուղղագրական մանրամասնու-թեանց, ինչպէս կէտադրութիւններու, շեշտերու, պարոյկներու : Դիտել կը արուի անոր թէ վերջակէտերէ ետք կամ պարբերութեանց սկիզբը գլխադիր կը գործածուի : Եւ որովհետեւ գրի ուսուցումը ընթերցանու-թեան ուսուցման զուգընթաց ըլլալով՝ գլխադրերու ալ արդէն վար-ժուած պիտի ըլլայ աշակերտին ձեռքը, ուրեմն զժուարութիւն չի պիտի կրէ ան՝ ուղղագրական այս պահանջները լրացնելու, պահանջներ որոնց զանցառութիւնը կրնայ իր բարոյական ձախող ազդեցութիւնը ունենալ :

նորոն նկարագրին կազմութեանը մէջ: Քանի որ նկարագիր ըստածը
ստաջ կուգայ բազմաթիւ մանր սպաւորութիւններու, զգացողութիւն-
ներու և գործերու երկար հիւսքէ մը, շատ կանուխէն սկսելու ենք հո-
գատար ու խնամածու բնել աշակերտը իր գործերուն, ներելու չենք ա-
նոր ձարոակել երես մը գիր, անուշագիր մնալով կանոնաւորութեան է-
ական պայմաններուն, և գրի մաքրութեան ու պայծառութեան անհրա-
ժեշտ պէտքին:

Գ. Ա. ՄԱԼԱԹԵԱՆ

uu unnl 1/2

un uu unnl .

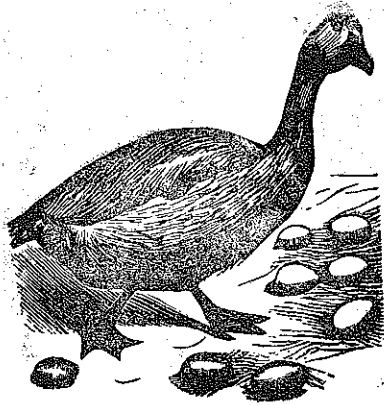
uu nln 1/2 . unlu .

nl 1/2 uu .

nnlu 1/2 uu .

unlu u , unnl un .

uu , un , unnl , nln , nl .

սագ (գ)

սս սագ Է .

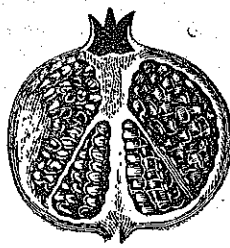
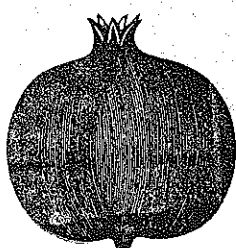
Էգ սագ Է սս .

սսն ու սագ սն .

սն սս սագ .

սսն ս, գսն ու սագ սն .

սնգ, գնն, գհս, սեգ .

ԻՄԼՈ (ն)

ԻՄԼՆԷ՛, ԱՊ ԱՎ ԻՄԼՈ .

ԱՍՆ ԱՆԱԳԷ՛, ԱՍՆԱ .

ԱՍ ԱՍՆԷՆՆ ԱՍՈՒ ԱՊ .

ԳՆԱ՛, ԱՊԱ ԱՍՆ ԱՊ .

ԱՍ ԻՄԼՈ Է .

ԱՆԱՍՈՒՆ Է ԱՍԳ .

գառն Նուկ (կ)

սազ ու գառն Նուկ գ Նի՛

գ Նա՛, կ թակ սառ, թար կն՛ն .

Նուռ ու կա թազ կար .

սա կն ան կն կու գանն .

կես Նուռ գ Նի՛ .

սա ռանն ուր էր .

բուր վառ (վ)

առ բանն վ նառ է

վար գ նա, կ բանն առ

վառ առ բանն վառ է

բուր վառ էն կ բանն առ

վառ բուրգ գ նէ

վանն վանն գ բէ

2

tip hinc (ti)

*tip hinc quon hinc h hanc .

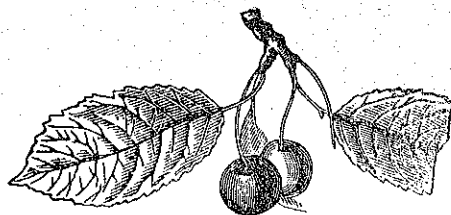
uu h h hinc p, uu h q hanc .

tip hinc quon .

nc p hanc, hinc h h' .

tip q tip q h, p h h h' .

u hanc h h hanc h h hanc .

e, ya

tip hme hti n uaw (ti = 1/2)

tip hme hti n uaw hti p uaw .

hti p hti hti n uaw p tip .

p tip hti pti p uaw h uaw hti .

p uaw p uaw hti p uaw hti .

p uaw p qti p hti hme q uaw .

uaw m uaw ti pti p uaw hti .

սայ (Ն)

խո ելան .

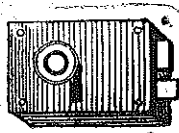
լուս վառի .

առասան լարի .

բայ կերեր են .

լուս կրնան բռնել .

լուր առեր են .

բա նա ի (ի)

գի նին թե թին .

սի բու ն ու լեր ու նին .

գառ նու կին գա թի թեր .

նու նեն բա թի Է .

կի բա կի եկու թ .

ան գին բա ներ կան .

ուն կեր (ը)

բաւը կե բան .

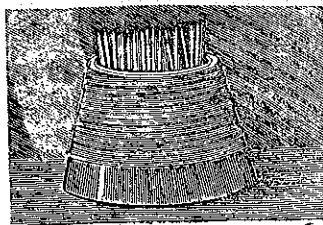
յու սը վաւեր են .

ի ի կու նը ե կան .

սա գե թը կու գան .

յու ս կար վե թը .

գի թը գ թե .

լու գկի (g)

գա թի գա նեց . գեցր վա նեց .

առ նակ գառ նու կր սի թեց .

լու սր թաց .

ան նան կրա կր վա ռեց .

նու նեն գի թր գ թեց .

գան ու գիր ը թին կար գե թր .

ճամ (ճ)

x սի_րա_նը ճի_րան ու_նի .

ճա_ռ_ին վ_րան ճա_կեր_րա_ցին .

գ_րած գի_րը ա_ռ_իր .

գի_ճեր գ_ճե_ցին գա_ցին .

ա_ճա_կան աա_գեր գ_նե_ցի .

աա ճա_ռ_ը ճառ_րու_սեր է .

ա ճու խ (խ)

վրաա ցեխ ո թին .

ճիա նր վար ա ո թին .

խաակ սեխը կե թան .

աու թ նր խար գ նեց .

կա նու խ ե խր . ա ճուն ցա նե .

գա թին խան ճեր է .

հը (ը) ժ

(աւ րաւր ա նու շ հ) .

շու նին լա կր րեր .

ձի ձեր նա կր ա շու նին գ նաց .

ու շ ե կուր, ա նու շ ե կուր .

սեր շի նե կա րագ կեր .

(գ ա րի կր րա րե նիղ ու նի) .

տեղան (դ)

աս կե ու դ դա կի գ ճաց .

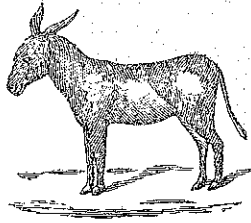
կե դա կու թր ա դի է .

(ան նան կր ճաց թե դա կա սր .

աս կա դի նր լե դի է .

գ թե , եր գե , խա դա .

առ նա կր խա դա կր սի թե .

² բու ռանկ (բ)

գի սանկ կեր ու բնա գիր .

ես բե նե կա նու իս գ բե գի .

չու նե իր կր բա շեն բայ խի իր .

բայ բեն գիր բեր գ նե գին .

աս գա ինն բու ռա կին տու թ .

խո նեն բար բե ինն .

տաս կամ (տ) դ

տու ե գ նաւ , աղ խաւ տե՛ .

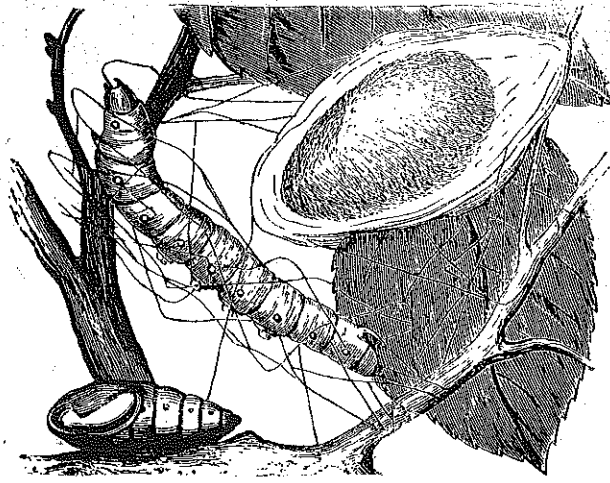
կաւ տու ե ձաւ ո ին վրաւն ե յեր է .

տասս նե յեր տաս յե կամ է .

տու տ յաւ ներ յ սին .

տե տե տր տու ե կու գար .

ա տի կա ին ձի տու յ .

դէրսմ (մ)

դէրսմ մին գյու խո կո տես նեք.

ամ մե տարս կո շի նե .

մաւ տո մաւ բու ր հ .

մաւ ճու ն կո սի թեւ .

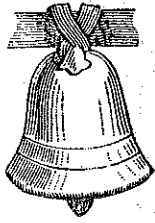
ես շարս կո սի թեւ .

ին ճի մաւ տարս մի տու ր .

խաչ (չ) տես
(գրիչ ներքո մաքուր չեն) .
ես ահա նր չեմ գիտեր .
քաչա կր աչքին վրան կր քաչ .
աչքերը չի քանար քնա գեր է .
չաքերը չն երգեր .
կա նաչ ճարք չն կարեր .

+

վան-գանկ (վ) 3

վան-գա-կր վար-կին .

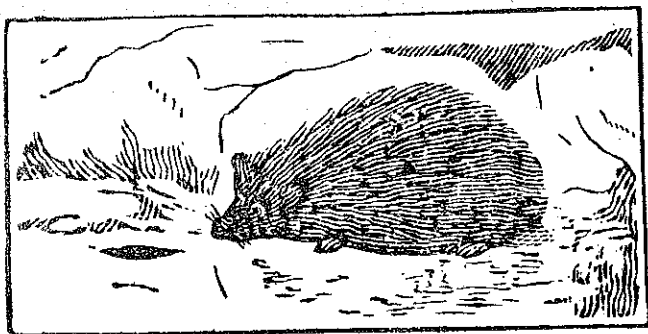
վա-րր վա-տիկ 5 .

անի-կա նապ չի ու ներ .

ին-չո՞ վար-կիր վար-մի-կիս .

բա-բապ մա-վեր ու նիս .

յու ու տե-րր մի աշխատ-տիր .

ոյ նի (n)

որ մե՞ ա ռ իր ա տի կա .

ա տի կա ոչ ինչ բան է .

նա նա մա նր մեծ է նա քիս .

ա կին ճա նր մե տաղ միս է .

ոյ նի ին նա քե թր եր կար զն .

ոչ ոք ե կեր է ե թեկ .

խոյ (n=0)

գ ո ղ ը թ ո ն ե ջ հ ն ք ա մ ս ո տ ա թ հ ն .

գ ա թ հ ն չ ո թ ջ ն թ է .

լ ու ս ի ն է ն շ ո ղ կ թ ճ ա ջ հ .

(տ խ ո կ ճ ու է) .

ն ո թ մ ա տ ն ո ղ ս թ գ ն ե ջ հ .

ա ա գ ն տ թ շ ա տ խ ո թ է .

+

դա նախ (դ)

դու ուր գոց է կը բա նաւ .

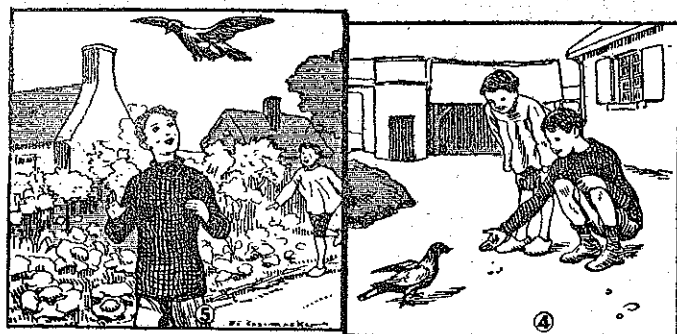
դ բամ տու ր աղ բա տին .

(վար դը գե դե ցիկ ձա դիկ է) .

դի վա ցի տու նը գ նա .

դ դու մի ձա դիկ է աա .

դա բա նեմ վար առ գիր քը .

թու չու ն (թ) է

կա թին սե թր ա ռ թ .

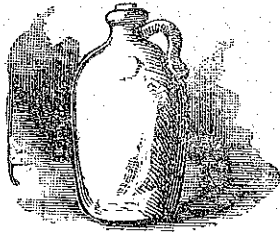
(վա ձու նր թ թու էր) .

թու պ թ չոր գու ջին .

թու չու նր կր թա ջի .

(թու թա կր թան սր կր սե) .

դու ն դա նապ ու նին ,

Կու՛ժ (ժ) *գին*

Ճա՛մքն Վե՛ցինս եյ՛, աշխա՛ստե՛ .

Ի՛ժքն Վ՛նաս աա՛ կարն է՛ .

Ճա՛ն երկ կա՛նս որ խե՛ժ կու՛ տանս .

Վե՛կ ճա՛մ՛ ճու՛ն ե՛ կարն, նա՛ տե՛ .

ու՛ժ չու՛ նիս, տե՛ կարն ես .

ու՛ժ ու՛ նիս, տե՛ կարն չե՛ս .

hwa qawp (b)

hwa qawp hwa qawp hwa qawp hwa qawp hwa qawp

hwa qawp hwa qawp hwa qawp hwa qawp hwa qawp

hwa qawp hwa qawp hwa qawp hwa qawp hwa qawp

hwa qawp hwa qawp hwa qawp hwa qawp hwa qawp

hwa qawp hwa qawp hwa qawp hwa qawp hwa qawp

hwa qawp hwa qawp hwa qawp hwa qawp hwa qawp

հո վա նոց (հ)

թաւ թիւն հաւ վր ա նու շ Ե) .

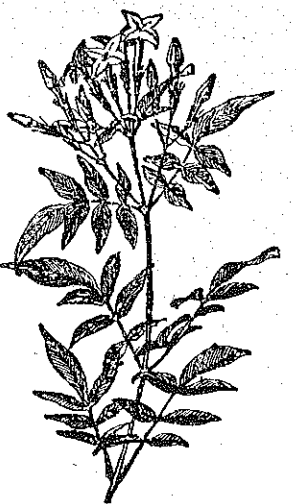
բաւ նի հաւտ հո վա հար ու նիս .

գու բաւ հո վն հաւ Ե Ե զեր սի վն նր .

բաւ ու թ թիւ ա ո աճ դաւ տր գաւ զն .

հաւ հոն հաւ թի չի հաւ տեր ին զեր են .

ու հ , աւ ինչ գեղ հաւ ու նի :

Երան միկ (Ե)

Մա նու կր Երան Կ

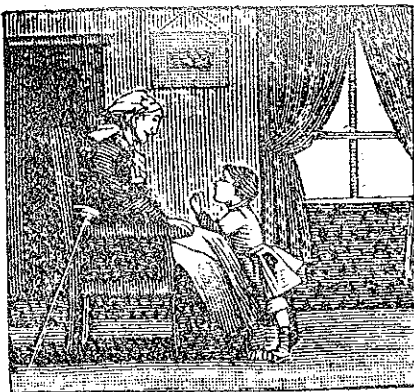
Ա յոռ ո ր Եր նա Երան ու նի

Մու նր Եր նի Երան ու նի

Եր նա նր մե սակ մր Երան Կ

Եր նա նր Եր նա նր Կ մի նր

Եր նա նր Եր նա նր նր :

պաւ տու հան (պ)

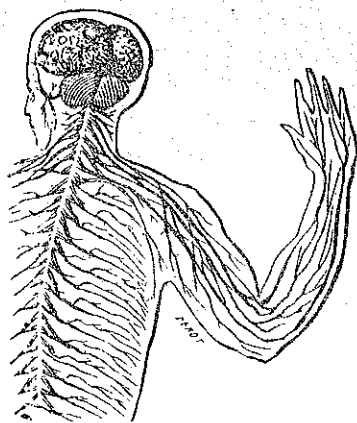
պաւ պաւ և տու նր պիտի երթանք .

ու պաւ կին յու տուք եր կտաւ թի .

հաց ու պաւ նիր . կեր ու բաւ նիր .

աւտ պես ու ծով մի պոռար .

պետք է որ պատ կիս կի մա .

գիտ (Գ)

չորին յա մառ է .

պի տիկ չու բաւկ մի ու նիս .

աւ ճա դի կր Է թէ .

մու ն չին հետ կր գար յո սի .

չեր մո զին ա ճու յո եւ տեր է .

ա նոր չեր մի կր յո ներ ա ու աչ :

հա հա (աւ = աւ) ֆ

հի մա դու ն հաւ գ նա .

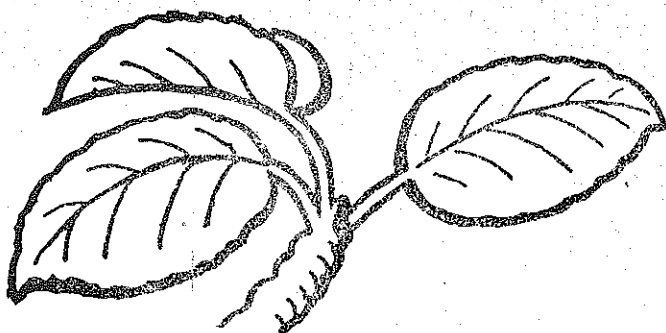
կաւ չու նիստ որ խա դաւ .

մեց հաւ , եր կու կա քաւ ու նի .

պա ուա կի նր վար ին կա .

նա մա կր երեկ հա աւա մե քի .

նու նե ն հաւ ե կա .

տնի բու (bu = buf)

զուրբ շու ու նի .

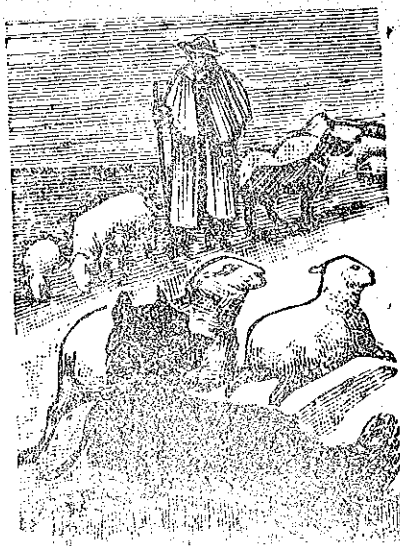
տնի բու զ բու ու ի .

անշ բու, անշ բու, վար ա ի .

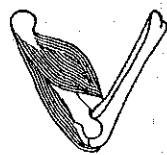
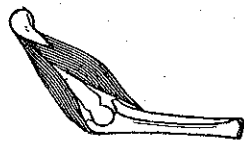
օ շու բու զու նի .

բա բու շու նի պա բուն ներ .

մին զու նր պի տի կար դա .

Կուս օրն . աւ ճիւղ (իւ = իւլ)
Ի թիւ Գ թիւ կը սար օրն .
Կը ճամ Կու շիւ Ի ճիւլ .
Կուս Գ Գ Գ Գ աւ ճիւղ ու ճիւլ .
Կիւս Կու օրն ու ճիւլ ճիւլ Կու սար .
Կու սար կու տան թիւ Գ թիւ .
Կու ու Գ թիւ կու տան սար .

Երկու

յօղ-ու աճ (ու ա = վա) . կր փորու ի (ու ի = վի)
 փորու և ցաւ (ու և = վե) . վինու ու որ (ու ո = վօ)

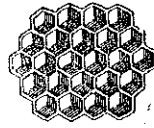
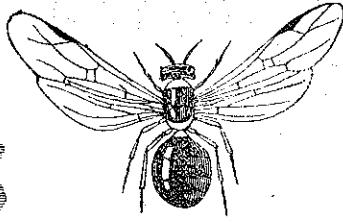
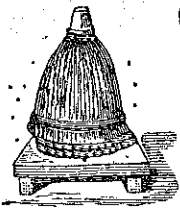
շինու աւար վի քաւ կեր .

կորր փորու աճ էր արդէն .

տաշու աճ զե րաւոր բերին .

տոււնը կր շինու ի .

տոււնը շինու և ցաւ .

փե թանկ (փ)

փոշի մի հա նեք .

փե տու ր գ թի չալ կր գ թե ին առ աչ .

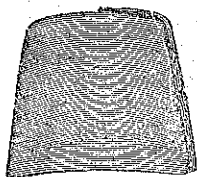
փու շ մանր է ու թր .

փու է խօսքեր մի ր ներ .

խու փր դիր ապու կին բեր նին .

ճափ կր նաա գար նեկ :

Handwritten notes and a signature in the bottom right corner of the page.

§ 6a (§)

§ p_uu_u u_u q_u q_uu_u t_u .

§ op_u p_uu_u q_uu_u q_uu_u t_ul .

de_u § h_u h_u o_u q_uu_u u_u p_uu_u § u_u h_u h_uh_u .

u_u § h_uh_uh_u p_uo_u u_uh_u h_uu_u q_uu_u t_ul .

p_uu_u § p_uh_uh_u u_uu_u p_uh_uh_u h_u p_uu_u q_uu_u .

p_uu_u § h_uh_u h_u u_uu_u § h_uh_uh_u h_uh_u .

փամ եակ (եա)

ակն եա կին պա տե քո ներ կե գին .

պատ մու բաւան դա սր սոր փամ եակ .

ա բու ա եա կր մա բու ք Ե .

բաւ եա կր քո քո ն մին Ե .

քո եա կր մի քաւ մին Ե .

մաւ եա կր քո կր ներ .

մայրիկ (այ)

այս սայտով փայտ կը կրեն .

գայլը փախախ մտեր է .

բայց չու նր փախ գու գեր է գայն .

բայլ մը ան դին լայն սայլ մը կեցեր է .

հայր, մայր, եղբայր ուր կը բնա կին .

չայն չու ն զի կար այն տեղ :

կարգ ապ (այ = ա)

անչ թե կու գայ այ սոր .

(մա նու կր կու յայ) .

եր կհնք կր գ ո ո այ .

ըս դաց սու նր կա դայ .

սյ դին չե կարգ ապ սր ու նինք .

կու սր կարգ կու ապ մե սի .

+

բայն (ոյ=ույ)

(աւոր բոյր իրմէ մեծ է).

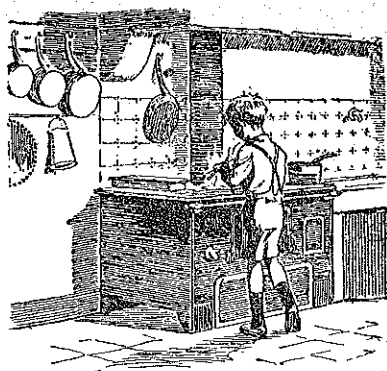
ույ կոյ պին հասա մը խաղող չի կեցայ

բն կոյ պին կեցի ւր բաբայ չի.

կոյրը առաջ նոր դէ պին.

փայտէ մոյ կեր հազեր են.

բայն կեր զու պին շու նին.

122

չու յա ձոյ վառաբան (ոյ=օ)

երբ երեկոյ ըլլայ, տու ն կեր բամբ .

այս կ'ուտ ա'տու նր դ՛շխոյ է .

հողին մէջ բ'բա ձոյ ա'ման մր կար .

խաբովա ձոյ մ'իտր շատ հա մեղ է .

կ'առ է են տ'պա ձոյ կր շի նեն .

կ'առ ձոյ եր կա բր շատ ա'մու բ է :

մը զիւն (իւ) ^{անո}

զիւնն բերդ մը զիւնն զիւնն .

զիւնն կեանք բը շատ կը սիրեմ .

այ բիւ մեզ զիւնն ին կաւ .

ճաւնն մեզ ինն մը կտու բերդ են .

ա նոր երա կենն ա զիւնն ա ռ ին .

այ զիւնն զու բը ա նուր է .

ՊԱՐԶ ՏՊԱԳԻՐ

ա , ս , ու , ուլ , է .

ա ս ու ուլ է

ասաւ՛, սառ սառ, սառ սառ, սառաւ՛. աս առ ու
սո՛ւս. ուս է աս, սա ուս է, ուսէ ուս առ, ուս
է աս, աս ուս է, ուսս է աս, աս սառս է:

ն , ր , գ ,

ն ր գ

էգ սագ էր սն. սառաւ՛, գառ
ու սագ սառ. նունէ՛, առ աս
նուն. սանէն սառ սառ. գնա՛
ուրագ սառ. սառան ս՞ւր է.
գանգուր գէս ունէր նունէն.
սար գնա, ուրո՛ւր, սարէն գնա,
գարո՛ւն. գէր է սառան:

բ , կ ,

բ կ

գնա՛, անուր առ, ան բու է, առ գառ է, առ
առաասանէն առ, սան գնէ ու անագէ, սասա՛.
բարկէ՛ն, գնա կրակ առ, ասկէ անկէ կու գան.
կէս նուռ գնէ, նուռէ՛, սասան կասկառա ունէր,
բուռ բուռ կասնէ առ ու ան, նուռէն կէս նուռ
կասնէր:

վ , ն , լ ,

վ ն լ

վանկ, վանկ գրէ առ, վասվասէն նուռ ու կանգառ
ուներ, բարակ առասան վար առ անկէ, ասկէ գնա՛
անկէ եկո՛ւր, սանա՛կ, երգ երգէ, ե՞րբ կու գաս
բարկէ՛ն, լուս վասէ, սասան լարէ,
բլբուլն է կերգէ, վերէն վար եկուր,
կեռառ ու բալ կեր.

ի , ը , ց ,

ի ը ց

նունէն բարի է. սիրուն ուրեր ունի. գառնուկին
գարի բերի. լուսը վառեր են. սա բանը ըսին
ու սն բանը ըրին. սա զիրը գրէ, ու գնա գառնուկը
բեր. աննան կրակը վառեց. լուսինը ցուցո՛ւր
վառեկին. ցան ու ցիր ըրին կարգերը. գարին
ցանեցի՞ր. սառան վեց գիր գրեց. լուսը բա՛ց
աննա.

ճ , խ , Ն

ճ խ Ն

սա ծիրանը սիրանին է. սա
բաղն ալ՝ նունէին. լուսինը
ծաղեր է լեռին վրան.
տճական սաղեր գնեցի.
խուց եկան, խակ սեխը
կերան. կանուխ ելի՛ր. գնա՛
տճուն ցանէ.
գարին խանձեր ես կրակէն.
վրաս ցեխ բրիր. շունին լակը
բե՛ր. գարեգինը կը ծխէ՞.

ուչ եկո՛ւր. անուչ եկո՛ւր. շուշանը անուչ նուչ
գներ է. ծիծեռնակը աշունին գնաց :

Պ , ք , տ ,

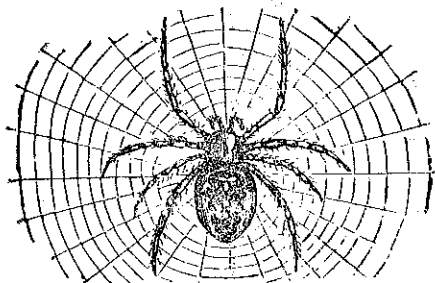
ղ . ք . տ

ասկէ ուղղակի գնաց. սեղանը ծուռ է. կերակուրը
աղի է. նեղ սեղանը լանցուցին. գիտա՛կ, լուէ. կե՛ր
ու քնացիր. քաղաքէն դիրքեր գնեցինք. սա գարին
աղա՛, քուռակին կերցո՛ւր. քացախ լեցուց գլխուն
փրան. տե՛ս, ծառին փրան ելեր է կատուն.
տասներեք տարեկան եղար. սուտ բաներ ըսին,
խաբեցին տղաքը. աս գիրքը տո՛ւր.
աս տետրակները ա՛ռ.

մ , չ , պ ,

մ . չ . պ

շերամին բերանը կը տեսնէ՞ք. արսինէին մատը
մաքուր է. երեք մուկ, վեց մամուկ ալ քանի՞ մուկ

կրնէ. մաճուն շատ կը
սիրեմ ես. ինձի մատիտ
մը տո՛ւր. լաշակը աչքին
չեն քաշեր միշտ. տկար
չես, քիչ մը աշխատէ .

չամիչ չունիս, կաղի^օն ալ չունիս, կանաչ ծառը չեն
կարեր, ես չեմ գիտեր անունը, կանչէ՛ սա մանչը,
գանգակը դարկին, վաղը դատիկ է, մտղերը դատ
դատ քաշեց, ան երբեք նազ չի ըներ, գազանին
բերնէն աւին գաւնուկը :

ո , ո , թ ,

ո ո թ

որմէ՞ աւիր ատիկա, ոչինչ բան է, սա ոտնամանը
մեծ է ստքիս, որքան շատ աշխատիմ, ա՛նքան
ուրախ կ'ըլլամ, գոյր բռնեցին, սոխը կծու է, գետը
խորունկ է, նոր տետրակ մը սնի, դուռը դոցեր
են, անտեղ դեղին ծաղիկներ բուսեր են, դիմացի
տունէն մուխ կ'ելլէ, դուն դգում կերա՞ծ ես,
կաթին սերը աւի երեսէն, թութը չորցեր չամիչ
եղեր է, թուչունը կը թուչի :

ժ , ծ , հ ,

ժ ծ հ

ժամը վեցին անկողինէդ ել, իժը վիասակար է,
ծառեր կան որ խէժ կու տան, մէկ ժամ ժուռ եկար
ալ նստէ, ուժ չունիս, կատուն սուր ճանկեր ունի,
ճանճին ստքերը բարակ են, դաճը ճերմակ քար

մըն է, ճաշ քրա՞ծ ես, ձեռնձոտ դգալով մի՛ ուտեր,

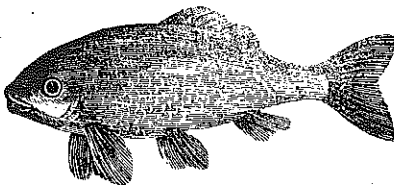

քանի՞ հատ հովահար ունիս, բահով
հող լեցուցին հորը, հոս հոն համբիջի
հատիկներ ինկեր են, ցուրա հավեն
հաղ եղեր է հերմինեն, համին համար շատ կը
սիրեմ խաղողը:

չ , 0 , ղ ,

ձ 0 յ

ձին ձորն ի վար վաղեց, ձեր տունը հեռու է ձորեն,
ձէթով կարկանդակ շինեցինք, ձուկը լուղակները

կը շարժէ, ձորձակայէն
խարագան մը կախեր են,
ամէն օր մարգանք
կընեմ բաց օդին, օ՛ն,

ելէք ասկէ, հո՛ն գացէք, օննիկը կ'օրէ օշինին
օրօրոցը, հրանար օղի չի խմեր, օղակը քակեցի,
յեսանը սրացրնելու յատուկ քար մըն է, ձեր
տունը քանի՞ յարկ ունի, յիմար մարդիկ
բրաձնին չեն գիտեր, ատ ամփուր յեհարան չունի,
քեզի յարմար հագուստ մը ա՛ռ:

ւյ , ջ ,

ւյ ջ

պապուս տունը պիտի երթանք, պար պիտի
պարենք. ապակին շուտով կը կտարի, պարտեզը
պատով գոցեցին. պանդոկին պարտեզը, պարսիկ մը
պարկուկի ծառ կը սնկէ. պանդուխտ մարդը պատն
երեսին կ'ապրի միշտակը. ծաղկի փունջ մը կապեցի.
Ճեջոցով մը սրբէ՛ սեղանը. անոր ջերմը կը բռնէր
առաջ. ջանս՝ որ սմուր ջիզ ունենաս. ջուկը
պղտիկ ջութակ մը գնեց :

փ , ֆ ,

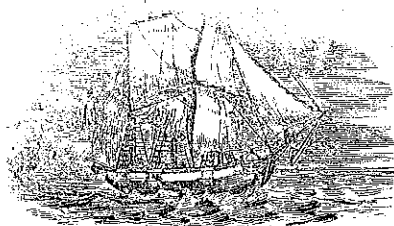
փ ֆ

փոշի մի՛ հանէք, փուշ մտեր է սաքը, փուճ
խօսքեր է բրածը. ծափ կրնա՞ք զարնել. պատին
ձեփը թափեր է. թաւքերը հիմա ֆէս չեն գներ.
ս'ւֆ, հերիք խօսիս կ'աղաչեմ. բս'ւֆ բրի, մամը
մարեցի. ձերացեր խաֆեր է սա ֆէլլահը.
Փրանսա պիտի երթամ փողը :

աւ , եւ , իւ

աւ եւ իւ

հիմա գուն նաւ գնա՛, կաւ

չունիմ որ պատուկ շինեմ. ջուրը ամէնէն լաւ ըմպելին է. ալ բաւ երգեցիր. քիչ մըն ալ կարդա՛. վեց հաւ ու երկու կաքաւ ունէի. սեւ թուղթը ո՞ւր է. օձը թեւ չունի. աս տերեւները ու կեղեւները ջուրէն թեթեւ են. մինչեւ ե՞րբ պիտի կարդաս. անձրե՛ւ, անձրե՛ւ փա՛ր արի. թիւ գրել կը սորվիմ. կրնամ հաշիւ ընել. կառքը քանի՞ անիւ ունի. հինգ հոսիւ պէտք է մեր հօտին.

պատիւ կու տան խելօքին :

ՈՒ Ա , ՈՒ Ի , ՈՒ Ե ՈՒ Ո

ուա ուի ուե ուո

չինուած բանը մի՛ քակեր. հորը փորուած էր արգէն տաշուած գերանը գամեցին. տունը կը շինուի. հորը կը փորուի. մեքենան կը քակուի. տունը շինուեցաւ. հորը փորուեցաւ. մեքենան քակուեցաւ. զինուորը զէնք կը կրէ. բանուորը կ'աշխատի. ջրուորները աղբիւր կու դան :

ԵԱ , Այ

եա այ

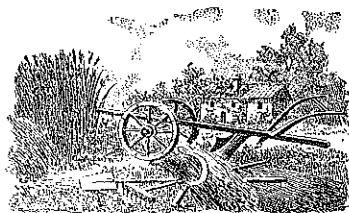
սենեակին պատերը ներկեցին. տրուսեակը մաքուր կը պահէ գիրքը. բասեանը թռչուն մըն է. ջրեակը

միջառ մըն է, արեակներ անցան տակէ, այս սալը
փայտ կը կրէ, դալը փարափ մտեր է, քայլ մը
անդին լայն սալ մը պիտի գտնես, հայր, մայր,
եղբայր ունիմ ես, ձայն ձուն չի կար այն տեղ,
այսօր անձրեւ կու գայ, ջողացպանը ցորեն կ'աղայ,
պղնձէ կաթսայ մը ունէինք, տղան սաստիկ կը
հագայ, ան չի պիտի հաւատայ ատոր ։

ոյ , իւ

ոյ իւ

անոր քոյրը ինէ մեծ է, ընկոյզին կեղեւը շատ
բարակ է, կոյրը առաջնորդեցի մ'ինչեւ փողոցին
ծայրը, առ ծայրիկը հաճելի գոյն մը չունի, փայտէ
մոյկեր հագեր էին, այս կնոջ անունը դշխոյ է, երբ
երեկոյ ըլլայ, արեւը մարը կը մտնէ, պարտեզէն
բրածոյ աման մը գտան, խորովածոյ միսը համեղ
է, կռածոյ երկաթէն ամուր բաներ կը շինեն, ձիւնէ
բերդ մը կանգնեցին, գիւղի
կեանքը կը սիրեմ, թուզին
ծառը փակչուն հիւթ մը
ունի, ծառէն մեծ ձիւղ
մը կտարեր են, նաւակին
կողերը ձիւթով ձեփեցին ։

ԳԼԽԱԳԻՐ

Ս, Ռ,

ս

ռ

ս

ռ

Արտաշէս Ռեաին

Առտուն շատ կանուխ ելայ այսօր: Ասեղը պողպատէ շինուած է: Առասանի կծիկ մը գնեցի: Արտոյար շատ բարձրէն կը թռչի: Արդեօք անձրև պիտի դա՞յ այսօր: Ռեբեկան կարդալ կը սորվի: Ռեաինս փերեզակէն գնեցի: Ռուբով հաց կերան կէս օրին: Ռահանին տերնները կերակուրի մէջ կը դնէ մայրս: Ռուբէնին հայրը ալ չի պիտի ծխէ:

Ն, Գ, Կ,

ն

գ

կ

ն

գ

կ

Նորայր Գրիչ Կարկուտ

Նոր տուն մը շինել տուաւ հօրեղբայրս: Նամակ դրեցի՛ր քրոջդ որ փաղը հոս դայ: Նկարէն թուղթ փակցուցինք սենեկին պատերուն: Ներսը քանի՞ տղայ կայ որ այսքան աղմուկ կ'ելէ: Նորայրը եւ Նարկիզը դաս կը պատրաստեն ներսը: Գալ տարի կարգս պիտի

փոխեն: Գոմէշը շատ ուժով կենդանի մըն է: Գերանին ծայրէն կանթեկ մը կախեցին: Գեղեցիկ ծաղիկներ քաղեցինք դաշտէն:

Գիրքիդ մէջէն պատմութիւն մը կարդա՛ ինծի: Կիրին վրայ շուր լեցուր. տե՛ս ինչպէ՛ս կը տաքնայ: Կակիծին չի դիմացաւ խեղճ կինը, հիւանդ եղաւ: Կաթը օգտակար է մեզի: Կեղեւին տակէն շատ մը մըջիւններ դուրս կ'ելլեն: Կամ գիրդ գրէ՛, և կամ կարդ կարէ:

Բ , Բ , Վ ,

Բ Բ Վ

Բ Բ Վ

Բալ Բոք Վարդան

Բուրբը ոչխարէն կ'անեն ու հագուստ կը շինեն: Բրիչով փորեցին ծառին բոլորտիքը: Բերդէն վար քար մը դուրեցինք: Բերնէն վար լեցուցին դեղը: Բոցին շատ մի՛ մօտենաք: Բոքսանէն բարի աղջիկ մըն էր: Բոքը մամուս սիրական գործիքն էր. անով բուրդ կը մանէր: Բուպը արշընին ութ մասէն մէկն է: Բոմը ալքօլով կը շինեն: Բոպէի մը մէջ կը պատրաստուիմ և հետո կու գամ: Վաճանին հայրը հոս եկամ: Վերէն ինչո՞ւ վար չեն գար: Վանքին աղբիւրէն անուշ շուր կը վազէր: Վնասակար բոյսերը և կենդանիները ճանչնալ պէտք է: Վիրաւոր մարդը հիւանդանոց տարին:

+

Ե , Ա , Ը ,

Ե Ա Ը

Ե Ա Ը

Եղիշէ Սոխակ Ընծուդա

6
7

Եզը հողը կը հերկէ, սայլ կը քաշէ: Եթէ օր մը հարուստ ըլլաւ
Ի՞նչ կ'ընես: Երուանդին հայրը երկաթագործ է: Երէք անգամ կը
կարգամ դասը որ լաւ սորվիմ: Եռանդով աշխատէ, և կը յաջողիս
շատ անգամ: Սոխակին երգը լսած ես դուն: Սեխին կուտերէն
դեղ մը շինեց հայրս: Սանդուղէն վար իջիր՝ բազրիկները բռնելով:
Ստախօսին չեն հաւատար, եթէ ճշմարիտ բան մըն ալ ըսէ: Սիրական
ուլիս թարմ խոտ կու տամ: Ընծայ մը պիտի ընդունիմ մօրմէս եթէ
բարի ըլլամ: Ընտիր ապակիէ գաւաթ մը ունիմ: Ընթրիքի և ճաշի
ժամերուն կը ծարաւնամ միշտ: Ընկերիս հետ մեր պարտէզը պիտի
երթանք վաղը: Ընկուզներէն ընկոյզ պիտի քաղենք այնտեղ:

Լ , Յ , Ի ,

Լ Յ Ի

Լ Յ Ի

Լուր Յորեն Իսկուհի

8

Լրագիր ծախելով դրամ կը շահի սա տղան: Լոյսը արեւն կու
գայ մեզի: Լալիան սպաքը չեն սիրուիր: Լաստով՝ գետին մէկ օփէն
միւս օփը անցանք: Լուցկին չոր տեղ կը պահեն՝ կրակէ հեռու:
Յորենը կ'ազան, ալիւր կ'ընեն, ալիւրով ալ հաց կ'եփեն: Յամաք հացը
կատարեալ սնունդ է: Յուրաը շատ սաստիկ եղաւ այս ձմեռ:
Յրուիչը ամէն շաբթու նամակ կը բերէ մեզի: Յերեկին կ'աշխատինք

ու գիշերը կը հանգչինք: Ինչո՞ւ կը ծխես. չե՞ս գիտեր որ թոյն ունի ծխախոտը: Ինծի աղուոր գիրք մը զրկեր է մօրեղբայրս: Խոչ կ'ուզես որ տամ քեզի. զբամ թէ գիրք: Իւզ կայ որ կենդանիներէ կ'առնեն մարդիկ, իւզ կայ որ բոյսերէն կ'առնեն: Իմաց տուր քրոջդ որ վաղը պիտի գամ անպատճառ:

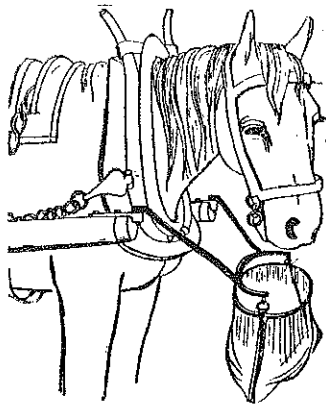
Տ, Խ, Շ,

Ծ Խ Շ

ծ Խ շ

Ծեր Խորէն Շուն

Ծոյլ մարդը անօթի կը մնայ շատ անգամ: Ծծակով կաթ չենք տար մեր տղոց: Ծնունդին օրը շատ մը այցելուներ ունեցանք: Ծխներոյզը ծուռ ալ ըլլայ. ծուխը շիտակ կը բարձրանայ: Ծառին վրայ ե՛լ և ծիրանները մէկիկ մէկիկ քաղէ՛: Խյահանը պզտիկ գործիք մըն է: Խթանովը եզն ու ձին կը վարէ երկրագործը: Խարտոցով երկաթը կը մաշեցընեն: Խոտ ու գարի գնեցինք մեր

ձիուն համար: Խնձորենիներ անկեցինք պատին տակը: Շաւարշը աթոռէն վար ինկաւ երէկ. ինչո՞ւ: Շէնք շնորհք կուզայ տղու մը վրան, երբ մաքրուի: Շունին շատ մի՛ վստահիք, եւ հետը շատ մի՛ խաղաք: Շուտ շուտ մի՛ ուտեր կերակուրդ. կամաց կամաց ծամէ՛: Շիտակ բռնէ մարմինդ՝ զրած, կարդացած ատենդ:

Պ, Ե, Ք, Գ, Ք

Ղ, Է, Ք

Պ, Է, Ք

Ղեկ Էշ Քար

Ղուկաս շատ աշխատասէր է. բարի ալ է: Ղեկին գլուխը ս՛՛՛վ կը կենայ շոգ ենոււին մէջ: Ղենջակը վրան կապեց ու գործի սկսաւ: Ղեւոնդէն նամակ առի՛ր երէկ: Ղրկած նամակս չէ հասեր ձեռքը:

Էգիէն կողով մը խաղող բերինք: Էրիկ կնիկ շատ սիրով կապրին իրարու հետ: Էգ առիւծը կաթ կու տայ ձագերուն: Էշը յամառ է. ջուրէն չ'անցնիր շատ անգամ: Էրած խանձած հագուստներով

փախաւ բոցերուն մէջէն: Քանդեցին գիւղը, քար քարի վրայ չի թողուցին: Քեռիս աղուոր ձիւս մը վրայ հեծած եկաւ գիւղէն՝ Քեզմէ ետք. ս՛՛՛վ պիտի կատարէ այս գործերը: Քացախին մէջ երկար առե՛ն: կը պահուին կանաչ լուբիան ու վարունդը: Քթանէ շապիկ կը հագնին տաք երկիրներու մէջ. ինչո՞ւ:

Ս, Մ, Չ:

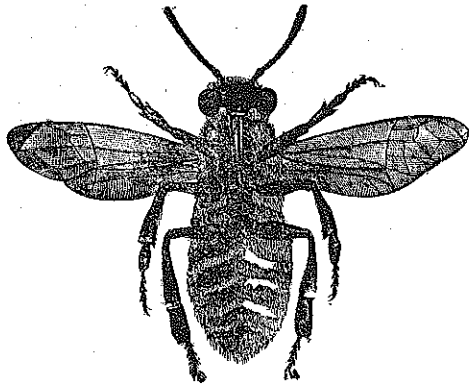
Ս Մ Չ

Ս Մ Չ

Տէր Մինաս Զորթան

Տեսա պառուղ չեմ ուտեր որ հիւանդ չըլլամ: Տիրայրէն աւելի

լաւ կարգաց Տիրուհին: Տկար չ'ըլլար դասերուն մէջ այն աշակերտը որ կ'աշխատի: Տերեւները, բոյսին համար սնունդ կ'առնեն օդէն: Տենդէ կը տառապէին զինդորները Տէր-Չօրի մէջ: Միջամները

վեց ոտք ունին: Մեր տունին բոլորտիքը պարտէզներ կան: Մինակիդ կրնաս տանիլ այդ ծանր բեռը: Մուկէն չեմ վախնար ես: Մասիս լեռը ո՞ւր է, գիտե՞ս: Չամիչը ընկոյզով շատ համով կ'ուտուի: Չնչին սեպած բաներէդ կարելոր բաներ առաջ կու գան: Չես կրնար մէկ ձեռքով երկու ձմերուկ բռնել: Չորթանը կը

հարեն շուրով ու անով ապուր կ'եփեն: Չար մարդիկ նախանձոտ կ'ըլլան:

Չ, Ո, Դ,

Չ Ո Դ
դ " դ

Չարմայր Որդի Դուռ

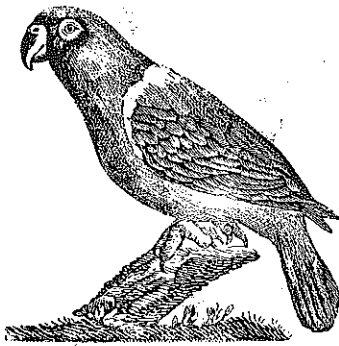
Չարդ ըրէ կուրծքիդ այս վարդը: Չանգակին ձայնը կը լսե՞ս: Չոյզ մը օդ նուէր տուաւ եղբայրս քրոջս: Չօրաւորը պէտք է օդնէ տկարին: Չրկանքի զիմանալու վարժուէ՛: Ոսկի մատնիէն աւելի կ'արժէ լաւ սովորութիւնը: Որմէ՞ սորվեցար այդ երգը: Ուսուցանին գերծանր շատ ամուր է: Որսորդը շատ լաւ նշան կ'առնէ հրացանովը: Ոկրամովին աչքը կերակուրին վրայ էր միշտ: Դոնապանին յանձնէ՛ բանալին երբ դուրս ելլես: Դրացի տունէն անհաճոյ աղմուկ մը կը լսեմ: Դուրս ելայ քիչ մը որ օդ առնեմ: Դուռը չի կրցայ բանալ այս բանալիով: Դիմակաւորներ կ'անցնին փողոցէն:

Թ , Ժ , Ի ,

թ ժ ի
Թ Ժ Ի

Թագ Ժամ Իող

Թութակին կտուցը կոր ու սուր է: Թորգոմը լաւ կը խօսի, բայց չի կրնար լաւ երգել: Թող սուր որ օղին մէջ ազատ թռչի թռչունը: Թունաւոր սունկը անթոյնէն որոշել դժուար է: Թեթևօղիկ տղաքը չեն սիրուիր: Ժամանակը զրամ է, կ'ըսեն Անդղիացիք: Ժամկոչը բերաւ այս քուէթուղթը: Ժրաջան մարդիկ չեն փախչիր գործէ: Ժամը վաթսուն վայրկեան է: Ժուժէ ժում կերակուր կ'ուտեն, օրը երեք անդամ: Հողագործ

դ իւղացին աւելի առողջ է քան թէ արհեստաւոր քաղաքացին: Հորթը մայր կովին ետեւէն կ'երթայ միշտ: Հարթ հաւասար բրին խորտ ու բորտ գետինը: Հոսանքը քշեց տարաւ նաւակը: Հրագէնի ձայներ կու գան ականջիս:

Ձ , Ծ , Օ ,

Ձ Ծ Օ
ձ Ծ Օ

Ձոր Ծրագ Օժիտ

Ձմեռը սաստիկ եղաւ այս տարի: Ձեր գիւղին տուները աղիւսէ՞

են թէ քարէ: Չանձրայած եմ քաղաքի կեանքէն. գիւղ պիտի երթամ: Չորձակալէն կախեր էի վերարկուս, չեմ գտներ հիմա: Չաւարը խաշած ցորենով կը շինեն: Ճերմակ գոյնին վրայ շատ մի' նայիր որ չի տկարանան աչքերդ: Ճիշդ լուծեր եմ թուարանութեան երեք խնդիրներս: Ճակատէն վար քրտինքը կը վազէր կաթիլ կաթիլ: Ճաշի ժամանակ է, պէտք է տուն երթանք հիմա: Ճրագին մէկը մարէ', մէկը կը բաւէ երկուքի տեղ: Օժիտ տուին աղքատ աղջկան: Օձը պաղարիւն կենդանի մըն է. ձմեռը կը թմրի: Օրական վաստակին մէկ մասը կը պահէ այս գործաւորը: Օրըստ օրէ կը ծաղկի մեր գիւղը՝ բնակիչներուն աշխատութիւնովը: Օշական Հայաստանի մէջ կը գտնուի:

Յ, Կ, Զ,

Յ Պ Զ

Ե Կ Զ

Յեան Պայ Զուր

Յարմար ատենին հասաւ օգնելու մեզի: Յիշատակ մը ըլլալու համար տուի այն գիրքը անոր: Յենարանին ձեւը պատշաճելու է նստողին մէջքին: Յաջորդ նամակովս կը գրեմ մանրամասնութիւնը: Յարկարածինը՝ ուր կը բնակինք՝ բաւական ընդարձակ չէ: Պերճը միշտ նամակ կը գրէ իր ծնողքին և կ'օգնէ անոնց: Պարտէզին ծառերը յօտեցինք ամէնն ալ: Պողակեր եղած եմ հիմա. եւ շատ առողջ եմ: Պարելու մէջ վարժ չեմ. բայց լաւ մարզանք կ'ընեմ: Պապուս ազարակէն կու գամ այս բեռներով: Զուրի ձայն կու գան ըսածներս քեզի. պարապը կ'երթան: Զանա՞նք որ կարօտ չըլլանք ուրիշին: Զնչոցով սրբէ՛ ձեռքերդ, ազտոտ մի՛ կենար: Զրհանով

Ղուր կը հանենք մեր տունին ամէնէն վերի յարկը: Ձերմաշափին
վրայ թիւեր կան վերէն վար:

ψ , § ,

Φ Ξ

φ ξ

Փրփուր Ֆօքշան

Փետուրին ցօղունը փափուկ մազեր ունի ալ ու ձախ: Փրփուր
կը հանէ դարեջուրը գաւաթին մէջ: Փոսի մը մէջ նետեցին դիակը
եւ վրան հող լեցուցին: Փեթակէն ներս
կը մանեն կ'ելլեն բազմաթիւ մեղուներ:
Փութաջան տղան կը դիտնայ միշտ
դասերը: Ֆէսին ծոպը մաշեր է:
Ֆէլահը կը դոհանայ քիչ մը բրինձով ու
արմաւով: Ֆրանսայի մայրաքաղաքը
շատ բազմամարդ է: Ֆուլիկին յօնքերը սե ու թարթիչները երկար
են: Ֆէնէր Պոլսոյ թաղերէն մէկն է:

ՀԱՅ ՓՈԼՔԼՈՐԻՔ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

Microsillon 20136 — Vogue - Contrepoint

★

1. ՀԱՅՐԵՆՆԻՔ

Սարերդ ծաղկել, ձորերդ ծաղկել
Զմբուխս դարունքի չորեր են հաղել.
Գարնան ճամբով ես դնում երջանիկ
Անուշ հայրենիք, քնքոյշ հայրենիք:

Վարդերը գարնան, շրթերով վառման
Խօսում են ինձ հետ սիրով անսահման.
Քեզնով ենք միայն զըսարթ երջանիկ
Անոյշ հայրենիք, քնքոյշ հայրենիք:

Արտերդ լիք են ցորենի բերքով
Լոյս արտոյանների հայրենի երգով.
Իերքով երջանիկ, երգով երջանիկ
Անոյշ հայրենիք, քնքոյշ հայրենիք:

Ես էլ մի հասկ եմ, չքո կեանքի արտում
Սիրտս մի արտոյա քեզ երդ է կարդում.
Քեզնով ենք միայն զըսարթ երջանիկ
Անո՛յշ հայրենիք, քնքոյշ հայրենիք:

2. ԶՈՎ ԳԻՇՆԵՐ

Զով գիշեր է դուրս եկ

Լուսնահիլը նորեկ է .

Անո՛յշ աղջիկ ըստ փրուն

Հանդիսաղբս կորեկ է :

Բոյիդ բուսիդ մատաղ ճէյրան

Մեատաքս հուսիդ մատաղ ճէյրան . . .

Էդ չինար հասակդ

Իմ խեղճես տարեկ է .

Մնուշ ձորը շո՛ւտ արի՛

Քնքոյշ եար շո՛ւտ արի՛ :

Բոյիդ բուսիդ մատաղ ճէյրան

Մեատաքս հուսիդ մատաղ ճէյրան . . .

Ասաղերը կը շողան

Պարզորակ երկնքում .

Վառեցիր իմ հողին

Քո սեւ սեւ աչերով :

Բոյիդ բուսիդ մատաղ ճէյրան

Մեատաքս հուսիդ մատաղ ճէյրան . . .

3. ԿԱՅՆՆԵԼ ԵՍ

Կայնել ես սարի վըրտ ,

Զինարի ծառի վըրտ .

Արեւի շողն է ընկեր

Մատափ մաղերիդ վըրտ .

Եա՛ր մարալ ես , եա՛ր ճէյրանն ,

Երթանք սարերը , սէյրան .

Արի՛ սէր տանք , սէր առնենք ,

Քո ազիլ եարին դուրբան :

4. ԱՐԻ՝ ՍԷՅՐԱՆ

Միրուն աղջիկ, ալան ծաղիկ,
Ալան ծաղիկ, սարի եղնիկ:
Արի՛ սէյրան, ջուլի ճէյրան,
Միրուն աղջիկ, ես քեզ դուրպան:

Լեզուդ անուշ, բաղամ անո՛ւշ,
Բաղամ անուշ դու մեղրաթուշ:
Արի՛ սէյրան, ջուլի ճէյրան,
Միրուն աղջիկ, ես քեզ դուրպան:

Արեն ելաւ կամար կամար,
Էլուում եմ ես քեզի համար:
Արի սէյրա՛ն:

5. ԼԱԼԱ ԵԱՐՍ

Ո՞ւր մընացիր լալա եարբոս,
Ո՞րտեղ մնացիր նիւշուն եարբոս,
Աչքըս ճամբիդ մընաց եարբոս,
Դու իմ սրտիս լարն ես եարբոս:

Կարմիր վարդը ջամով ա
Միրած եարբ համով ա
Երթանք կալը, բռնենք սրբը,

Ի՞նչ չիմանայ քո գիժ տալը:
Ուսիդ յշալը, ծղնիկիդ ծալը,
Դու խորտ ես քանց քո տալը:
Մտնենք ձորը, բռնենք լորը,
Ճուտը տանենք քս աղբորը:

6. ՊԱՆԴՈՒԽՏԻ ԵՐԳ

Դարտը եկաւ սիրտս պատեց
Այլ վարդերս թոռմեցան,
Տուշմանն եկաւ շուրջս պատեց
Յիշատակներս ալ կորան:
Սիրուս կարմիր վարդերք թոռման,
Ազուան անթեւ կը սղայ,
Ա՛խ իմ սէրս անցաւ զ՛նաց
Յետ դալու ճար չկայ:

7. ՎԱՐԴԱՎԱՌ

Ա՛յ մարալ աղջիկ, դըրախտի ծաղիկ
Դուրս արի տևանեմ, սեսքիդ խելար եմ.
Հան վարդավառ, մեր դրանք ոսկի ծառ,
Հան վարդավառ, մեր դրանք ոսկի ծառ,
Ա՛յ խելառ տըղայ, վարդերի վրբա գրք
Իսկի չե՞ս քնեւ, երազ չե՞ս տեսել:
Հան վարդավառ, սակի բլբուլ վարդին
Թառ,
Հան վարդավառ, սակի բլբուլ վարդին
Թառ,
Ա՛յ երազ աղջիկ, դըրախտի ծաղիկ,
Մի պաչ տուր ինձի, ծարաւ եմ քեզի.
Հան վարդավառ, վարդ եմ քոզել քեզ
Համար,
Հան վարդավառ, վարդ եմ քոզել քեզ
Համար,
Ա՛յ մարալ տըղայ, դիշեր լուսընկայ,
Պըլպուլի երզվ չե՞ս արբւ գինով:
Հան վարդավառ, թէ՛ տղայ ես արի տար.
Հան վարդավառ, թէ՛ տղայ ես արի տար: